

Outside of the Binary

En undersökning av det diskursiva utrymmet för icke-binära subjekt i *lambda nordicas*
utgivning

Tove Odland

Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap
Kandidatuppsats, 15 hp
Genusvetenskap III
Höstterminen 2016
Handledare: Sofie Tornhill
Seminariebehandlad: 2017-01-10

Stockholms
universitet

Sammanfattning

I denna uppsats görs en undersökning av tidskriften *lambda nordica* (1989-2016) och det diskursiva utrymme för icke-binära subjekt som skapas i denna. *lambda nordica* är en vetenskaplig tidskrift som har haft inriktning först mot homosexualitetsstudier och senare mot queerteori och HLBTQ-studier. Undersökningen inleds med en kvantitativ innehållsanalys för att kunna se de stora dragen över tid i talet om trans* i allmänhet. Som ett andra steg görs en kvalitativ innehållsanalys för att tematiskt karaktärisera olika förhållningsätt till icke-binära subjekt som finns i materialet när trans* berörs. Tre huvudkategorier av förhållningsätt identifieras: *explicit namngivning*, *implicita öppningar* och *uteslutning*, och det går att se en ökning av de två första förhållningssätten under tidsintervallet 2008-2016. Slutligen analyseras dessa förhållningsätt utifrån de diskursteoretiska begreppen *objektivitet*, *det politiska*, *hegemoniska interventioner* och *dekonstruktion*. Baserat på denna analys dras slutsatsen att en *subjektsposition* för icke-binära etableras, implicit eller explicit, i ett fåtal texter, och analysen informeras av denna etablering i en liten delmängd av dessa. Trots att synligheten för icke-binära subjekt i viss mån ökat, så är den huvudsakliga slutsatsen att dessa subjekt till största del är uteslutna i materialet som helhet och att förekomsten av faktisk analys av icke-binära subjekt är mycket begränsad.

Nyckelord: trans*, icke-binära subjekt, *lambda nordica*, tvåkönsnormen, diskursteori

Tack!

Jag skulle vilja tack min handledare Sofie Tornhill för värdefulla kommentarer rörande innehåll och framställning av denna uppsats. Din entusiasm och expertis där det kommer till diskursanalys och teori har varit mycket inspirerande och jag hoppas få möjligheten att arbeta tillsammans med dig någon gång i framtiden.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Bakgrund: trans* och icke-binära i det akademiska samtalet	1
1.2. Syfte och grundläggande frågeställningar	4
2. Teoretiskt ramverk	5
2.1 Tidigare forskning om icke-binära subjekt	5
2.2 Diskursteoretiskt ramverk	7
3. Material: <i>lambda nordica</i> (1989-2016)	11
4. Metod: en bland-metod i tre steg	13
4.1 Kvantitativ innehållsanalys	14
4.2 Kvalitativ innehållsanalys	15
4.3 Diskursanalys.....	17
5. Analys: trans* och icke-binära i <i>lambda nordica</i>	19
5.1. Översikt och illustration av hur trans* förekommer i <i>lambda nordica</i>	19
5.2. Förhållningssätt till icke-binära subjekt	20
5.2.1. Explicit namngivning	21
5.2.2. Implicita öppningar	23
5.2.3. (Aktiv och total) uteslutning	26
5.3. Diskursteoretisk förståelse av förhållningssätten	28
5.3.1. Explicit namngivning	29
5.3.2. Implicita öppningar	30
5.3.3. Aktiv uteslutning	31
5.3.4. Total uteslutning.....	31
6. Avslutande diskussion	33
6.1. Sammanfattning och slutsatser	33
6.2. Möjliga förbättringar och idéer till framtida forskning	34
7. Referenser	35
7.1. Material-texter (som används i analysen)	35
7.2. Övriga referenser	35
8. Appendix	38
8.1. Procedur Steg 1	38

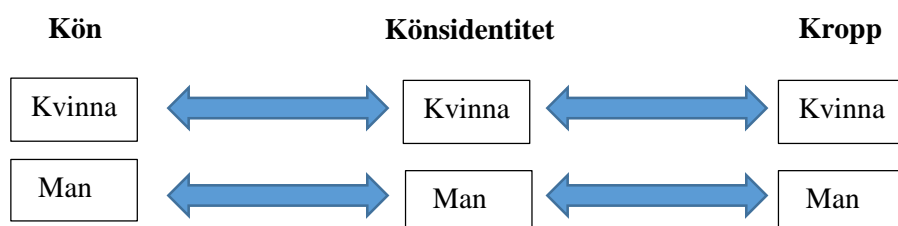
1. Inledning

Jag är en icke-binär transperson, mitt pronomen är hen. Jag är ett subjekt, i Lacansk mening, ett subjekt vars motor är att vilja (åter)finna mig själv, som hel. Jag sökte mig till genusvetenskapen och dess intrikata teoretiseringar om kön/könsidentitet. Jag tänkte: där kommer jag "finnas", där kommer jag få bli hel. Efter ett och ett halvt år av genusvetenskapliga studier är det dags för mig att skriva denna uppsats. Mitt skal har blivit hårdare och mjukare. Ibland längtar jag tillbaka till matematikens värld av objektiva sanningar och okrossbar logik (om vi köper de grundläggande axiomen). Eller kanske snarare längtar jag tillbaka till tanken att kunna lägga fram ett hårt bevis på att jag finns. Men å andra sidan har jag lärt mig att bortom objektiviteten så "finns" jag bara jag säger att jag finns (förutsatt att detta är en begriplig artikulation för någon annan). Situerad kunskap: detta är min situering. Men jag är inte nöjd. Jag vill veta: "finns" jag i de intrikata teoretiseringarna som lockade mig? Denna uppsats är mitt första steg mot att svara på den frågan.

1.1. Bakgrund: trans* och icke-binära i det akademiska samtalet

På alla "livets" områden konkurrerar olika verklighetsuppfattningar om att fastställa sin bild av världen som rätt och riktig. Ibland kan denna kamp om betydelsebildning ses tydligt, då ingen verklighetsuppfattning lyckats uppnå hegemoni. I andra fall har någon verklighetsuppfattning uppnått hegemoni, och då kan det vara svårt att ens föreställa sig alternativa sätt att förstå världen.

I denna uppsats betraktas meningsskapande praktiker när det kommer till kön/könsidentitet. **Tvåkönsnormen** är en sådan meningsskapande praktik, eller diskurs, som postulerar att det existerar två, och endast två, ömsesidigt uteslutande kön; kvinna och man. Vidare hänger dessa binära kön entydigt samman med dels två ömsesidigt uteslutande könsidentiteter, och dels en förståelse av att kroppar går att dela in i två ömsesidigt uteslutande kategorier. Tvåkönsnormen illustreras i bilden nedan.

Som en följd av tvåkönsnormen uppkommer ibland föreställningar om att de två binära könen har distinkta könsuttryck (kläder, hår, smink etc.). I denna uppsats intresserar jag mig för meningsskapande praktiker som *utmanar* tvåkönsnormen, det vill säga där ett diskursivt utrymme skapas för subjekt som avviker på något sätt från ovanstående binära uppdelningar och dess inneboende orsakssamband.¹

Som ett samlingsbegrepp för alla typer av avvikande från tvåkönsnormen används begreppet **trans***, med intentionen att ha en så öppen och bred definition som möjligt. Trans* definieras som tillhörande, vad som med diskursanalytiska termer kan beskrivas som, den konstitutiva utsidan (det diskursiva fältet) till tvåkönsnormdiskursen. Det vill säga, trans* är det som måste utestängas för att göra föreställningen om två kön/könsidentiteter (enligt bilden ovan) möjlig (och därmed hotar den). Denna definition används för att undvika att framställa trans* som något instabilt och konstruerat i förhållande till något föreställt stabilt och naturligt.² Poängen är att alla kön/könsidentiteter är lika instabila, men att vissa konstrueras som stabila och andra inte. Det är denna *konstruktion*, de processer som skapar stabilitet och instabilitet, som intresserar mig.

Vidare görs följande distinktion av avvikande från tvåkönsnormen med avseende på *könsidentitet*³: **binära subjekt** anger subjekt vars könsidentitet sammanfaller med den binära uppdelningen av könsidentiteter, medan **icke-binära subjekt** anger subjekt vars könsidentitet *inte* sammanfaller med den binära uppdelningen av könsidentiteter. Även om icke-binaritet med avseende på andra aspekter, t.ex. kroppar, kommer nämnas i denna uppsats så är mitt fokus icke-binaritet med avseende på könsidentitet.

Som alla diskurser kämpar tvåkönsnormen för hegemoni, det vill säga att dess verklighetsuppfattning baserat på binära uppdelningar och inneboende orsakssamband ska betraktas som sann/objektiv. Och som för alla diskurser så kan denna sanna/objektiva bild aldrig helt fastställas då det som blivit uteslutet ständigt gör sig påmint och utmanar den verklighetsuppfattning som diskursen försöker fastställa. I och med dessa utmaningar blir vi (till olika grad) medvetna om att världen skulle kunna förstås på andra sätt än det som den dominerande diskursen försöker fastställa. Det går att se exempel på sådana utmaningar av tvåkönsnormen i form av en ökad synlighet för icke-binära subjekt i t.ex. det

¹ Observera att tvåkönsnormen tillsammans med heteronormen (den meningsskapande praktik som menar att begärriktningen går från det ena till det andra könet i den binära uppdelningen) tillsammans ger en beskrivning av Judith Butlers heterosexuella matris (Butler 1999). I denna uppsats "frikopplas" de två normerna och fokus ligger på tvåkönsnormen.

² Ibland används "cis" som ett samlingsbegrepp för ett uppfyllande av tvåkönsnormen

³ I denna uppsats används genomgående "könsidentitet" istället för "genus". Observera att inom tvåkönsnormens logik, där trans* är uteslutet, så är könsidentitet ett överflödigt begrepp då det pekar på samma markör som kön. I min förståelse, som ifrågasätter tvåkönsnormens logik, så är det snarare kön som är ett tomt begrepp. Därför används kön/könsidentitet för att tala om det övergripande fenomenet av "könsmässig" identifikation och kategorisering.

juridiska samtalet⁴, det medicinska samtalet⁵, det politiska samtalet⁶ och det ”vardagliga” samtalet⁷ om kön/könsidentitet. Trots dessa utmaningar är det otvetydigt så att tvåkönsnormen fortsatt innehar en hegemonisk ställning när det kommer till hur verkligheten ska förstås i termer av kön/könsidentitet. Att det är svårföränderligt, det vill säga att utmaningarna inte lyckas bryta upp hegemonin, beror på hegemoniska diskurser har en tyngd och en tröghet som gör det är svårt att tänka utanför dess betydelsefixeringar.

Mot bakgrund av både denna ökade synlighet och svårföränderlighet är jag intresserad av hur icke-binära subjekt figurerar i det samtal som förs i den akademiska disciplin som har teoretisering kring kön/könsidentitet som sitt fokus, det vill säga det genusvetenskapliga akademiska samtalet.⁸ Detta samtal är intressant just för att det *i sig* har som fokus att dekonstruera och analysera meningsskapande praktiker när det kommer till kön/könsidentitet. I denna uppsats undersöks hur trans* i allmänhet och icke-binära subjekt i synnerhet figurerar i detta samtal, både när det kommer till uttryck för dekonstruktion och uttryck för fixering av betydelse. Lite schematiskt kan en säga att trans* främst figurerar i de fält relaterade till genusvetenskapen som brukar kallas queerteori och transgender studies, vilka kommer introduceras kort i avsnitt 2.1.

I denna uppsats kommer jag närma mig det genusvetenskapliga akademiska samtalet genom en undersökning av tidskriften *lambda nordica* (1989-2016). *lambda nordica* är en vetenskaplig tidskrift som har haft inriktning, först mot homosexualitetsstudier, och senare mot queerteori och HLBTQ-studier, se avsnitt 3. Jag menar att *lambda nordica* är ett forum för diskussion av konstruktioner av kön/könsidentitet där trans* figurerar, och att en studie av tidskriften därmed kan ge en bild av det akademiska samtalet om trans* i allmänhet och icke-binära subjekt i synnerhet. Min förhoppning är att denna ingång ska kunna illustrera de stora dragen när det kommer till hur trans* och icke-binära subjekt figurerar i det genusvetenskapliga akademiska samtalet, samt kunna utröra förändringar över

⁴ Icke-binära subjekt interPELLERAS i SOU 2014:91 *Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering*, en utredning tillsatt för att se över könstillhörighetslagen (SFS 1972:119). I SOU 2014:91 medges icke-binära subjekt inte några möjliga praktiker, så interpellation är i det närmaste tom (Odland 2016). Detta kan dock jämföras med SOU 1968:28, den utredning som la grunden för könstillhörighetslagen, där icke-binära subjekt utesluts helt med direkt referens till den ”juridisk anarki och oordning skulle följa om ett rättssubjekt tilläts vara både man och kvinna eller varken man eller kvinna” (Edenheim 2005, s. 79).

⁵ Det i nuläget är möjligt för icke-binära subjekt att få tillgång till vissa delar av den könskorrigering vård (RFSL Ungdom, 2016). Vidare interPELLERAS och analyseras icke-binära subjekt i ett flertal statliga hälsorapporter (se t.ex. Ungdomsstyrelsen 2010; Socialstyrelsen 2015; Folkhälsomyndigheten 2015; Folkhälsomyndigheten 2016).

⁶ I riksdagens motionsarkiv finns ett stort antal motioner som förordar ett införande av, eller ett utredande av ett införande av, ett tredje juridiskt kön (Riksdagens motionsarkiv).

⁷ En ökad medvetenhet om icke-binära subjekt går också att se på lingvistisk nivå i och med populariseringen av det könsneutrala pronomenet hen, vars användningsområde inkluderar en användning som personligt pronomen av en del individer med icke-binära könsidentiteter (se t.ex. Wojahn 2015; Holmström & Gunnarsson 2015).

⁸ Observera att de olika ”samtal” som nämns här inte existerar åtskilda från varandra.

tid när det kommer till synligheten för icke-binära subjekt. Finns det samma tendens till *ökad* synlighet som i de ”andra” samtalen?

1.2. Syfte och grundläggande frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka hur texterna i *lambda nordica* förhåller sig till trans* i allmänhet, och icke-binära subjekt i synnerhet. Uppsatsens grundläggande frågeställning är: *om, hur och på vilket sätt det skapas ett diskursivt utrymme för icke-binära subjekt?* Det kommer också undersökas om det går att se *förändring över tid* med avseende på detta diskursiva utrymme. Vidare är jag intresserad av vad *konsekvenserna* blir beroende på hur det diskursiva utrymmet konstitueras.

För att besvara frågeställningarna kommer materialet analyseras med en blandning av kvantitativa och kvalitativa metoder i tre steg (Steg 1: kvantitativ innehållsanalys, Steg 2: kvalitativ innehållsanalys, Steg 3: diskursanalys). Som ett första steg görs en kvantitativ innehållsanalys av hur det talas om trans* i *lambda nordica*, se avsnitt 4.1. Resultatet av det första steget ger i sig intressanta resultat i termer av att kunna utröna de stora dragen i talet om trans* över tid, se avsnitt 5.1. En bred ingång väljs i Steg 1, dels för att få en överblick av materialet, men också för att på ett systematiskt sätt kunna göra ett urval för vidare analys av det diskursiva utrymme som skapas (eller inte) för icke-binära subjekt. Som ett andra steg görs en kvalitativ innehållsanalys av ett urval av texterna, för att tematiskt kategorisera texternas förhållningssätt till icke-binära subjekt, se avsnitt 4.2. Resultatet av det andra steget kommer användas för att utröna de stora dragen över tid när det kommer till vilket diskursivt utrymme som skapas för icke-binära subjekt, se avsnitt 5.2. Slutligen, som ett tredje steg, kommer de tematiskt kategoriserade förhållningssätten analyseras utifrån ett diskursteoretiskt perspektiv, se avsnitt 4.3. Resultatet av det tredje steget används för att resonera kring vad konsekvenserna blir beroende på hur det diskursiva utrymmet konstitueras, se avsnitt 5.3.

Min förhoppning är att denna uppsats ska utgöra ett bidrag till det akademiska samtalet om trans* i allmänhet och icke-binära subjekt i synnerhet. Detta bidrag till det akademiska samtalet görs genom en inventering och analys av detsamma. Ytterligare en ambition, och min främsta drivkraft till att skriva uppsatsen, är att synliggöra och skapa utrymme för icke-binära subjekt, något som jag ofta saknar i det akademiska samtalet.

2. Teoretiskt ramverk

I detta avsnitt ges en överblick över tidigare forskning om icke-binära subjekt. Denna överblick följs av en presentation av denna uppsats teoretiska inriktning: diskursteori.

2.1 Tidigare forskning om icke-binära subjekt

Queerteori och transgender studies är de fält relaterade till feministisk forskning där trans* huvudsakligen förekommer.⁹ En (mycket kort) beskrivning av dessa fält, hämtad från Susan Strykers (2008) *Transgender History*, ges i det följande. Stryker menar att queerteori uppstod, bland annat, från konfliktlinjer inom feministisk teori och aktivism gällande synen på vissa sexualiteter och vissa sexuella praktiker som inneboende ”dåliga” (s. 129 f.)¹⁰. Vidare menar Stryker att transgender studies uppstod i en likande konfliktlinje då det ifrågasattes om queeteorins teoretisering av queer sexualitet var ett adekvat ramverk för en analys av trans* (s. 131). För vidare introduktion av queerteori se, t.ex., Ambjörnsson (2016) och referenserna däri. För vidare introduktion av transgender studies se, t.ex., Stryker (2004), Stryker (2008), Stryker & Aizura (2013) och referenserna däri. Observera att Strykers beskrivning ovan är gjord utifrån en nordamerikansk kontext.

Mitt främsta intresse i denna uppsats är att se hur icke-binära subjekt figurerar (eller inte) i det genusvetenskapliga akademiska samtalet när trans* berörs. Ett exempel på att icke-binära subjekt har börjat ingå i det (svenska) queerteoretiska samtalet ges i en jämförelse mellan de två versionerna av *Vad är queer?* (Ambjörnsson 2006; 2016). Till skillnad från versionen från 2006 finns det i den nyare från 2016, förutom en bredare och mer mångsidig framställning av trans* i allmänhet, ett avsnitt där icke-binära subjekt explicit namnges och teoretiseras (s. 115 f.). I jämförelse med queerteori, som är relativt etablerat i det svenska genusvetenskapliga fältet, så är svårare att tala om ett etablerat svenskt transgender studies-fält. Det finns däremot flera forskare i Sverige som bedriver forskning om trans*, och exempel på denna forskning finns bland annat med som material i denna uppsats, t.ex. *lambda nordicas* temanummer om trans* och hälsa (nr 3-4, 2013). Så vitt jag vet finns det ingen svensk eller nordisk antologi om trans* utgiven.

⁹ Det bör påpekas att det funnits en stark anti-trans* retorik inom delar av feministisk teori och aktivism (se t.ex. Stryker 2008, s. 101-111) för en beskrivning. Weedon (1999, s. 74) menar att: “It is only since the arrival of queer theory that increasing numbers of feminists have ceased to view transsexuality, transgender practices and bisexuality as betrayals of both feminism and lesbianism.” För en ingång till anti-trans* retorik från en svensk kontext, se t.ex. Färlin (2014).

¹⁰ Det går också att uttrycka detta som att queerteori uppstod i en sammanslagning av feminism och sexualitetsstudier, då framför allt homosexualitetsstudier, se (Stryker 2004, s. 212) och (Ambjörnsson 2016, s. 36).

När det kommer till tidigare forskning om icke-binära subjekt presenteras i det kommande ett urval av några centrala/intressanta texter. I en svensk kontext har icke-binära subjekt varit det explicita temat i en rad kandidat- och masteruppsatser de senaste åren (se t.ex. Alkamil 2009; Peters 2015; Pless 2015; Reinedahl & Öckinger 2015; Sandström 2015; Lucas 2016). I detta sammanhang bör även Lebbad (2015) nämnas; en uppsats som kontrasterar queerteori och transteori i en undersökning av transpersoners förståelse av sina kön och sexualitet i förhållandet till kropp, tid och partners. Språkförändringar som utmanar tvåkönsnormen i termer av pronomen som används av icke-binära subjekt behandlas i Daniel Wojahns (2015) doktorsavhandling *Språkaktivism*.

I en icke-svensk kontext bör nämnas ”A Gender Not Listed Here”, en artikel av Harrison, Grant & Herman (2011) som djupdyker i resultaten av stor anti-diskrimineringsenkät riktad till transpersoner. De analyserar svaren från de respondenter som angett ett eget namn på sitt kön/könsidentitet (om de binära alternativ som gavs inte passade) och menar att,

These identifiers speak to the creative project of gender identity creation. While much of the data in the study catalogs serious and widespread violations of human rights, this data testifies to resilience, humor, and a spirit of resistance to gender indoctrination and policing among respondents. (s. 20).

Andra centrala/intressanta texter är: Constantinides (2011) doktorsavhandling som behandlar icke-binära subjekts upplevelse av intimitet (*intimacy*); Richards, Bouman, Seal & Barkers (2016) artikel om behandling av icke-binära inom psykiatri; Saltzburg & Davis (2010) artikel som behandlar identitetskapande hos unga icke-binära; och Diamond & Butterworths (2008) artikel som behandlar identitetskapande hos icke-binära utifrån ett intersektionellt perspektiv¹¹. Här bör även nämnas Herdt (1994) som ger en kulturell och historisk överblick av kön/könsidentiteter utanför binära uppdelningar.¹² Vidare bör noteras en tendens att undersöka icke-binaritet utifrån en trans*-maskulin referensram, se t.ex. Hansbury (2005)¹³ och Schulzs (2012) doktorsavhandling som behandlar identitetsutveckling och upplevelse av hälso- och sjukvård hos trans*-maskulina icke-binära subjekt. Icke-binära subjekt namnges också explicit i till exempel Stryker (2008) och Girshick (2008). Det bör noteras att explicit namngivning av icke-binära subjekt lyser med sin frånvaro i båda utgåvorna av *The Transgender Studies Reader* (Stryker & Whittle 2006; Stryker & Aizura 2013).

Utifrån ovanstående kortfattade överblick av tidigare forskning kan vi se att det råder viss oenighet/kamp när det kommer till om och hur icke-binära ska begripliggöras inom det genusvetenskapliga

¹¹ Denna artikel håller dock fast vid att benämna sina respondenter utifrån ”biologiskt kön” och inte från deras ”självidentifierade” könsidentitet.

¹² Vad gäller beskrivningar av icke-binära subjekt i olika kulturer så är det viktigt att komma ihåg att sådana beskrivningar ofta är rotade i en västerländsk syn på kön/könsidentitet, ofta utgående från tvåkönsnormen. I kontexter där tvåkönsnormen inte är den uppfattning som styr betydelskapande runt kön/könsidentitet, så måste trans* och icke-binaritet förstås på ett annat sätt än det som presenteras i denna uppsats.

¹³ I denna artikel delas trans*-maskulina subjekt in i kategorierna: Woodworkers, Transmen, and Genderqueers. Denna uppdelning och mer ifrågasätts i Salamon (2005).

samtalet när det talas om trans*. Härnäst introduceras det teoretiska perspektiv som denna uppsats kommer använda för att närma sig denna typ av oenigheter när det kommer till betydelsebildning.

2.2 Diskursteoretiskt ramverk

Laclau och Mouffes diskursteori¹⁴ används i analysen, se avsnitt 5.3, och introduceras här så som den beskrivs i Howarth (2007) och Winther Jørgensen & Phillips (2000). Centralt för diskursteorin är att alla sociala praktiker kan förstås som diskursiva, det vill säga som meningsskapande praktiker som både konstruerar och dekonstruerar de meningssystem som konstituerar den sociala världen (Howarth 2007, s. 17). Att det är möjligt att praktiker kan verka både som konstruktion och dekonstruktion beror på att alla meningssystem är kontingenta (tillfälliga) och ”aldrig kan uttömma ett socialt meningsfält” (ibid., s. 17). Detta leder oss in på en annan central grundtanke i diskursteorin, nämligen att betydelse aldrig slutgiltigt kan fastställas:

Den överordnade tankegången i diskursteorin är att sociala fenomen så att säga aldrig är färdiga eller totala. Betydelse kan aldrig slutgiltigt fixeras, vilket ger plats för ständig social strid om definitioner av samhälle och identitet – en strid vars utfall får sociala konsekvenser. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 31).

Howarth menar att varje ”samhälle” på detta sätt saturerat av mening och att detta överflöd är vad som utgör ”det sociala” (s. 119). ”Det sociala” är därmed konstituerat genom strid/kamp mellan olika verklighetsuppfattningar som försöker etablera sin hegemoni.

Diskursteorin ansluter sig till en post-strukturalistisk syn på betydelsebildning. Denna syn tar både avstånd från och använder sig av en strukturalistisk syn på betydelsebildning baserat på Saussures strukturalistiska lingvistik (se t.ex. kapitel 1 i Howarth, 2007). I en saussuresk struktur ges betydelsen av ett tecken genom *skillnaden* mellan detta tecken och andra tecken i ett *förbestämt fixerat* nät av betydelse (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 32). Den post-strukturalistiska synen menar att betydelse visserligen ges av *skillnader* mellan tecken, men att dessa inte kan bestämmas på ett så entydigt och fixerat sätt utan att ”det är genom konflikter, konventioner och förhandlingar i ett socialt rum som betydelsestrukturer *fixeras och sätts i fråga*” (ibid., s. 32, min kursivering). I diskursteorin definieras en **diskurs** som en social process av betydelsebildning som ”går ut på att fixera betydelser *som om* det fanns en saussuresk struktur” (ibid., s. 32, kursiv i original). Howarth menar vidare att diskurser är

...konkreta system av sociala relationer och praktiker som i grund och botten är politiska, eftersom de bildas genom en radikal skapelseakt där det byggs upp fientlighet och dras *gränser* mellan ”insiders” och ”outsiders” (Howarth 2007, s. 17, min kursivering).

Dessa gränser som diskursen konstituerar (eller som konstituerar diskursen) är alltid ”sårbara för de politiska krafter som utestängs” (ibid., s. 17-18), och diskurser kan därmed sägas vara omöjliga projekt då varje konkret fixering är kontingent och alltid hotas/utmanas av det som utestängs i fixeringen.

¹⁴ Hädanefter kommer jag använda endast begreppet *diskursteori* när jag talar om Laclau och Mouffes diskursteori.

I det följande definieras några begrepp från diskursteorin som kommer användas i analysen i denna uppsats. Specifikt kommer denna uppsats undersöka hur icke-binära subjekt figurerar (eller inte) i texter från *lambda nordica* där trans* berörs, det vill säga i texter där diskursiva formationer med avseende på trans* förekommer. Baserat på diskussionen i avsnitt 2.1 så finns det anledning att tro att det i *lambda nordica* råder ”social strid” om hur trans* skall ges betydelse och huruvida icke-binära subjekt kan figurerar i samklang med en given betydelse av trans*.

Då en diskurs definierats som ”fixering av betydelse inom en bestämd domän” (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 33), kan vi introducera **det diskursiva fältet (det konstitutiva yttre)** som alla de möjligheter av betydelsebildning som diskursen *utesluter* för att skapa entydighet (ibid., s. 34). Exempelvis definieras trans* i denna uppsats som tillhörande det diskursiva fältet till tvåkönsnormsdiskursen. I denna uppsats kommer vi även få se exempel på diskursiva formationer med avseende på trans* där binära subjekt begripliggörs genom uteslutning av icke-binära, se avsnitt 5.3.3. Howarth menar att

...eftersom diskurser är relationella enheter vars identitet är beroende av deras differentiering från andra diskurser, är de själva beroende av och sårbara för de betydelse som nödvändigtvis blir uteslutna i varje diskursiv artikulation (Howarth 2007, s. 119).

Därmed kan en artikulation som tillåter trans* förstås som att det diskursiva fältet gör sig påmint jämte tvåkönsnormsdiskursen. Då varje enskild artikulation är en kontingent intervention (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 36) och kan den leda till både betydelsefixering eller upplösning av betydelsefixering beroende på vilken diskursiv formation som avses. Till exempel kan artikulationen ”kvinnor är bättre chefer än män” ses som en upplösning av betydelsefixering med avseende på en diskursiv formation som vill fastställa att män är mer kompetenta än kvinnor (t.ex. patriarkatet). Samtidigt kan samma artikulation ses som en betydelsefixering med avseende på en diskursiv formation som vill fastställa att människor är antingen män eller kvinnor och ingenting annat (t.ex. tvåkönsnormen). Detta beror just på att diskurser och all betydelsebildning är kontingent. I diskursteorin används begreppet **objektivitet** för att beteckna de diskurser (den betydelsebildning) som blivit så etablerad att dess kontingens ”glömts bort” (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 43). Vidare används begreppet **det politiska** för att beteckna den betydelsebildning vars kontingens inte ”glömts bort”, det vill säga där det råder strid om betydelsebildningen (ibid., s. 44). Det går naturligtvis inte att fastställa/fixera vad som är objektivt och vad som är politiskt över alla kontexter. Observera exempelvis hur idén om två binära kön intagit en objektiv status i svensk jämställdhetsstatistik; SCB måste *enligt lag* dela upp alla jämställdhetsstatistik efter två binära kön (Statistiska centralbyrån 2016, s. 4). Detta kan jämföras med den status som de binära könen ges i t.ex. denna uppsats; här pågår en upplösning av den objektiva statusen; här är idén om två binära kön *det politiska*. Med Winther Jørgensen & Phillips (2000) ord:

Gränsen mellan objektiviteten och det politiska, eller mellan det självklara och det som är föremål för strid, är således en flytande och historisk gräns, och tidigare avlagrade diskurser [objektivitet] kan när som helst problematiseras i nya artikulationer. (s. 44)

Diskursteorins begrepp för konflikt är **antagonism**, vilket är det som sker när det diskursiva fältet gör sig påmint, det vill säga när vi blir påmind om kontingensen i en diskursiv formation. Detta synliggörs till exempel när ett subjekt positioneras som både ”insider” och ”outsider”; då det ställs motstridiga krav på subjektets handlingar inom samma terräng (ibid., s. 55). Begreppet antagonism är alltså kopplat till den potential som all betydelsebildning har att vara det politiska.

Det som händer när en antagonism blir upplöst, då betydelsen (åter) fixeras, kallas med diskursteoretiska termer för **hegemonisk intervention**. Winther Jørgensen & Phillips (2000) menar att en ”hegemonisk intervention är en artikulation som genom en kraft (*force*) återupprättar entydigheten” (s. 55).¹⁵ En hegemonisk intervention är därmed en artikulation som leder till att objektivitet (åter)uppnås för en viss diskursiv formation. Exempelvis kan statens tvångssteriliseringar av olika grupper ses som en hegemonisk intervention för att återupprätta entydigheten hos en önskad betydelse av tecknet ”förälder”.¹⁶ Upplösning/utmaning av diskursiva formationer som uppnått objektivitet kallas för **dekonstruktion**. Winther Jørgensen & Phillips (2000) menar att ”Dekonstruktion är den operation som visar att en hegemonisk intervention är kontingent, att elementen kunde ha knutits samman på ett annat sätt” (s. 56). Exempelvis är denna uppsats en dekonstruktion med avseende på tvåkönsnormen, och den är också en dekonstruktion med avseende på sådana diskursiva formationer av trans* som utesluter icke-binära subjekt. Följande bild ger en schematisk illustration av hur de introducerade begreppen ”hänger ihop”.

¹⁵ Det görs följande skillnad på kraft och makt i diskursteorin. Makt är i denna teori produktiv; den frambringar det sociala på ett bestämt sätt i en produktion av objekt som ”sambälle” och ”identitet” (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 45). Vidare: ””Kraft” är något annat än ”makt”. Makt hänvisar [...] till den *principiella uteslutningen* av andra möjligheter i den konkreta konstruktionen av en bestämd ordning, medan kraft hänvisar till undertryckandet av *faktiska existerande möjligheter*.” (ibid., s. 55, min kursivering).

¹⁶ Exempelvis var sterilisering fram till den 1 juli 2013 ett krav för att få ändra juridiskt kön.

Sammanfattningsvis svarar de introducerade begreppen mot mitt intresse att undersöka betydelsebildning med avseende både på fixering av betydelse och på upplösning av densamma. Med andra ord kommer begreppen användas för att förstå både enighet och oenighet när det gäller diskursiva formationer med avseende på trans* i *lambda nordica*. I denna uppsats analyseras främst hur icke-binära subjekt figurerar (och inte) i dessa diskursiva formationer och för detta ändamål introduceras begreppen subjektposition, identitet och gruppbildning.

En vanlig definition av en subjektposition är att den likställs med att subjektet interPELLERAS/namnGES i en diskurs (se t.ex. Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 48). Detta innebär att subjektet är fragmenterat då det ”positioneras inte bara på *en* plats av *en* diskurs utan på flera olika platser av olika diskurser” (ibid., s. 49, kursiv i original). Om de olika positionerna pekar åt olika håll så är subjektet *överdeterminerat*, vilket kan leda till antagonism enligt ovan. Howarth (2007) menar att det överdeterminerade subjektet kan förstås som ”de många olika former genom vilka individer ”produceras” som sociala aktörer” (s. 125). Jag använder en något bredare definition av **subjektposition**, nämligen att en subjektposition är ett diskursivt utrymme. Att detta är en bredare definition beror på att ett sådant diskursivt utrymme i min mening inte är villkorat på att en interpellation/namnGIVNING sker. Jag menar alltså att ett diskursivt utrymme, det vill säga en subjektposition, kan etableras (till viss mån) även utan explicit namngivning, se avsnitt 5.3.2. Begreppet **identitet** betecknar en identifikation med en subjektposition (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 51), och i en viss diskursiv formation kommer ”Människor konstitueras som grupp genom att vissa identitetsmöjligheter framhävs som relevanta och andra ignoreras.” (ibid., s. 51-52) Exempelvis konstituerar tvåkönsnormen cis-identiteter som relevanta och ignorerar/utesluter trans-identiteter. **Gruppbildning** handlar därför nödvändigtvis om en uteslutning av möjligheter och ”ingår därför i kampen om hur hela myten om samhället ska ges innehåll – och omvänt implicerar olika samhällsbilder en angivelse om hur människor ska delas i grupper” (ibid., s. 53). Gruppbildning kan därmed verka som en hegemonisk intervention, eller som en dekonstruktion, beroende på vilken diskursiv formation (samhällsbild) som avses. Exempelvis så kan den gruppbildning som jag förordar i denna uppsats, det vill säga konstruktionen av gruppen icke-binära subjekt, ses som en dekonstruktion av samhällsbilder där dessa subjekt utesluts. Däremot kan den också ses som en hegemonisk intervention i den bemärkelsen att den osynliggör variationen inom ”gruppen” och att den konstituerar gruppen, och dess komplement binära subjekt, som ömsesidigt uteslutande vilket utestänger/ignorerar subjekt som har könsidentiteter som både är binära och icke-binära och subjekt som inte har någon könsidentitet alls.

Diskursteorin kan kritiserats för att överskatta möjligheten till förändring och underteoretisera permanens (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 62 f.). Som ”svar” på denna kritik kan det påpekas att

kontingensen som är inneboende i all betydelsebildning inte gör att ”det sociala” fritt kan omformuleras hur som helst:

Det sociala är hela tiden delvis strukturerat på bestämda och handfasta sätt, diskurserna har så att säga en tyngd och en tröghet som vi är mer eller mindre inkapslade i, och det finns hela tiden ett stort område av objektivitet som det är svårt att tänka annorlunda. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 45)

Att det alltid finns ett område av objektivitet som det är svårt att tänka annorlunda/utanför beror på att vi ”behöver en eller annan konkret strukturering för att över huvud taget uppfatta världen som meningsfull” (ibid., s. 46). Detta gäller så väl de texter som undersöks (mitt material) som min egen text. Med andra ord så kan en diskursanalytisk dekonstruktion (som jag företar mig) inte ske ”utifrån” (ibid., s. 56). Därmed är det viktigt att komma ihåg målet med användning av diskursteori varken är att “avslöja de bakomliggande innebörder av sociala praktiker som på något sätt är dolda för aktörer eller återvinna de tolkningar som aktörerna själva gör av sina praktiker” (Howarth 2007, s. 20). Utifrån ett diskursteoretiskt perspektiv kommer jag därmed inte kunna svara på frågor om *varför* det talas (eller inte) om icke-binära subjekt på ett visst sätt i *lambda nordica*. Det jag kan göra är att studera *hur* det talas (eller inte) om icke-binära subjekt, det vill säga hur dessa subjekt figurerar i de diskursiva formationer med avseende på trans* som kämpar om hegemoni.

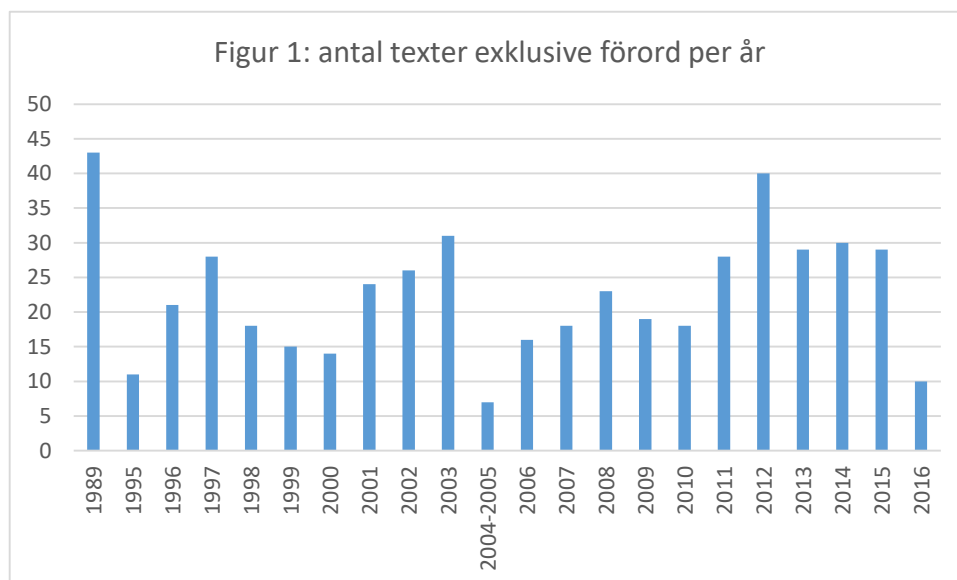
3. Material: *lambda nordica* (1989-2016)

När tidskriften *lambda nordica* utkom första gången 1989 med tre nummer var den ”främst en kulturtidskrift med homosexualitetsforskning som inriktning” (Ekselius 2015). Göran Söderström, långvarig chefredaktör och medarbetare på tidskriften, menar att ”Det var inte många som forskade om homosexualitet i Sverige vid denna tid; ämnet ansågs länge vara förbehållet psykologiska institutioner.” (Söderström 2015, s. 111) På grund av brist på finansiering gjorde tidskriften efter 1989 ett uppehåll fram till 1995 då bidrag från Amundsons fond och Kulturrådet gjorde det möjligt att återuppta utgivningen (Söderström 2015, s. 116 f.). Sedan dess har tidskriftens akademiska inriktning gradvis ökat (Ekselius 2015) och den har utkommit med två enkelnummer och ett dubbelnummer per år.¹⁷ Publiceringsspråken har sedan starten varit svenska, norska och danska. Sedan nr 3-4 år 2002 tillåts även texter

¹⁷ Undantagen är år 1989 (tre enkelnummer), 1995 (ett enkelnummer), 1997 (fyra enkelnummer), 2004-2005 (två dubbelnummer) samt 2016 (två dubbelnummer). Nummer 3-4 år 2016 utkom 2016-12-16 och ingår ej i materialet för denna uppsats.

på engelska¹⁸ (Söderström 2015, s. 121). I dubbelnumret 3-4 år 1996 introduceras den nya teoribildningen queerteori och Söderström menar att år 2008 så hade denna queerteoretiska forskningsinriktning blivit så dominerande att det resulterade i att tidskriftens undertitel ändrades till: ”tidskrift för homo/lesbisk/bi/transforskning” (Söderström 2015, s. 122 f.). Från år 2009 sakkunniggranskas alla artiklar¹⁹ (Söderström 2015, s. 123). År 2012 läggs ”queer” till i undertiteln som då blir ”tidskrift för homo/lesbisk/bi/trans/queerforskning”, något som Söderström menar ”innebar ett paradigmskifte efter långvariga diskussioner om tidskriftens huvudsakliga inriktning” (Söderström 2015, s. 125).

Ett stort antal av texterna som publicerats av *lambda nordica* finns att tillgå som pdf-filer via artikelarkivet på tidskriftens hemsida (<http://www.lambdanordica.se/artikelarkiv/>). I artikelarkivet finns 519 klickbara länkar till texter. Av dessa är 21 stycken förord (från år 2008 finns länk till förord, tidigare än år 2008 finns ingen sådan länk). Exklusive förord så finns det 498 länkar till texter²⁰, dessa är fördelade över åren enligt Figur 1.

I uppsatsens undersökning används de pdf-filer som finns tillgängliga i artikelarkivet. Av de 498 texterna finns pdf-filer tillgängliga i artikelarkivet för 448 texter. Av de 50 texter där pdf-fil saknas kommer 40 texter från år 1989 (detta år finns endast 3 texter tillgängliga som pdf-fil). För de texter som inte finns tillgängliga som pdf-fil har den tryckta versionen lästs. Avgränsningar i materialet görs genom metodsteg 1, se avsnitt 4.1 och 4.2.

¹⁸ Till följd av den internationella konferensen *Farväl heteronormativitet* vid Göteborgs universitet våren 2002 (Söderström 2015, s. 122).

¹⁹ Det finns även icke-sakkunniggranskade delar som till exempel essäer, recensioner och nekrologer (Söderström 2015, s. 125).

²⁰ En text i nr 4 år 2001 är en förteckning över dittills publicerade artiklar i *lambda nordica* och räknas ej som egen text.

Sökmotorn som finns tillgänglig i artikelarkivet kan söka i full-text även för de texter som inte finns tillgängliga som pdf-fil. I och med detta anser jag att alla texter kunnat behandlas likvärdigt.

Jag menar att tidskriften *lambda nordica* som ”Nordens enda sakkunniggranskade vetenskapliga tidskrift om forskning på HBTQ-området” ger en representativ bild av det genusvetenskapliga akademiska samtalet om trans* i allmänhet, och icke-binära subjekt i synnerhet. *lambda nordica* läses i Sverige av forskare (och andra) och har därmed betydelse för det genusvetenskapliga akademiska samtalet om kön/könsidentitet och trans*. Att använda akademisk text som empiri för att studera betydelsebildning om trans* i allmänhet och icke-binära subjekt i synnerhet är speciellt/intressant då detta är en genre som *i sig* försöker minska(diskutera/analysera) betydelsen av kön som en samhällsligt strukturerande faktor. Det är möjligt att detta gör mitt material mer svår-studerat än annat material. Min förhoppning är att diskursanalys, med en utgångspunkt i diskusteori, ska vara lämpligt då detta perspektiv inte gör skillnad på olika ”nivåer” av texter/praktiker.

4. Metod: en bland-metod i tre steg

Materialet analyseras med en blandning av kvantitativa och kvalitativa metoder i tre steg:

- Steg 1: en kvantitativ innehållsanalys för att svara på frågan: *när (i vilka texter) talas det om trans*?* Detta steg resulterar, bland annat, i ett urval av texter inför Steg 2
- Steg 2: kvalitativ innehållsanalys för att svara på frågan: *vilket förhållningssätt har texterna (i urvalet) till icke-binära subjekt?* Förhållningssätten noteras tematiskt
- Steg 3: diskursanalys för att svara på frågan: *hur kan de olika förhållningssätten förstås utifrån en diskursteoretisk ram?*

Denna metod skulle kunna beskrivas som en bland-metod (se t.ex. kapitel 23 i Bryman, 2011). Huvudfokus och den teoretiska tyngden ligger på den kvalitativa delen (Steg 2-3). Min förhoppning är dock att det inledande kvantitativa steget ska ge en översikt över materialet, skapa en grund och kontext för den vidare analysen, samt ge trovärdighet till mitt anspråk att närma mig materialet från en bred utgångspunkt. Gemensamt för båda sorternas innehållsanalys är att forskaren *inte* är med och skapar materialet (som vid t.ex. intervju eller enkät) (Leavy 2007, s. 227). Enligt Leavy (2007) vilar användandet av innehållsanalys på tanken att vi kan förstå ”samhället” genom att studera material som producerats i ”samhället” (s. 229). I denna uppsats kommer denna ”förståelse” att komma främst från en

applikation av diskursteori (Steg 3) på den tematiska information som genererats av en kvalitativ innehållsanalys (Steg 2) av ett urval av materialet, ett urval som genererats genom en kvantitativ innehållsanalys (Steg 1).

Jag inser att jag anspelar på ett dikotom uppdelning mellan kvantitativa och kvalitativa metoder, som min egen metod till viss mån upplöser då min ”kvantitativa” del har kvalitativa inslag (se avsnitt 4.1) och att redovisningen av den kvalitativa innehållsanalysen gör medels delvis ”kvantitativ” illustration (se avsnitt 5.2). Att jag ändå håller fast vid användande av ord som ”kvantitativ”, ”kvalitativ” och ”bland-metod” görs delvis med avseende på läsbarhet, och dels för att jag vill uppmärksamma läsare på det bidrag som jag anser att jag gör med min 3-stegsmetod. Detta bidrag består i att utifrån en bred utgångspunkt och ett stort material kunna svara på dels specifika frågor om ett ämne som (som vi ska se) endast berörs marginellt i materialet i stort, och dels ge en bild av de stora dragen.

4.1 Kvantitativ innehållsanalys

Som ett första steg görs en kvantitativ innehållsanalys av alla texter publicerade av *lambda nordica* (1989-2016), detta innebär 498 texter.²¹ Kvantitativ innehållsanalys går ut på att på att kvantifiera innehållet i ett material utifrån kategorier som bestämts i förväg (Bryman 2011, s. 283). För att söka besvara frågan ”när (i vilka texter) talas det om trans*?” utgår jag från följande kategorier (och motsvarande frågor som ställs till varje text):

- 1) *Fokus*: är trans* fokus i texten?
- 2) *Nämns självständigt*: nämns trans* självständigt i texten?
- 3) *Nämns i lista*: nämns trans* i en lista?

Kategorierna definieras på följande sätt. *Fokus*: har texten trans* som sitt huvudsakliga fokus/undersökningsområde. *Nämns självständigt*: om texten nämner trans* i någon form på ett självständigt sätt. Det kan här räcka med en mening i en text som i övrigt inte berör trans*. *Lista*: Till exempel ”homosexuella, bisexuella och transpersoner”. Endast akronymer, t.ex. HBTQ, räknas inte till denna kategori (eller någon annan).²² De tre kategorierna kan ses som en fallande skala av uppmärksamhet/utrymme för trans*.

Varje text tilldelas en 3-dimensionell binär kategorisering baserat på min bedömning utifrån ovanstående kategorier²³. Exempelvis: om en text bedöms att inte ha trans* som fokus, men trans*

²¹ I detta steg utesluts endast de förord/editorials som introducerar varje nummer då dessa oftast är en sammanfattning av det aktuella numret och ibland blickar framåt mot kommande nummer.

²² Detta eftersom jag anser betydelsen av en sådan benämning, med avseende på trans*, är nästintill obefintlig.

²³ Observera att för att svara på frågan ”när (i vilka texter) talas det om trans*?” så hade det räckt med en indikator (en en-dimensionell binär kategorisering).

nämns självständigt och i en lista tilldelas texten kategoriseringen (0 1 1). Observera att de tre kategorierna ovan inte är ömsesidigt uteslutande. Utifrån de tilldelade 3-dimensionella kategoriseringarna går det att få ut ytterligare information, t.ex., när (i vilka texter) som trans* *endast* nämns i en lista.

Bedömningen som genererar den 3-dimensionella kategoriseringen är givetvis präglad av min förståelse om vad trans* innebär och kan innefatta. Jag har, som jag nämner i inledningen, försökt hålla en så öppen definition som möjligt. Materialet går igenom i sin helhet bland annat med hjälp av sökfunktioner tillgängliga i pdf-läsare (se Appendix 8.1 för en beskrivning av hur denna genomgång genomförts). Denna genomgång har kompletterats med sökmotorn tillgänglig via *lambda nordicas* artikelarkiv. Då min egen sökning gjorts för hand och kvalitén på sökmotorn är okänd så finns det risk för att fel introducerats i detta steg.

Kvantitativa innehållsanalyser kan riskera att bli ateoretiska, det vill säga att fokus läggs på det som går att mäta/kvantifiera och inte på det som är av teoretisk vikt (Bryman 2011, s. 297). I mitt fall ligger den teoretiska vikten på diskursteorin och utifrån denna teori kan resultatet av den kvantitativa innehållsanalysen anses vara av begränsat intresse. Jag menar dock att den översikt över materialet som presenteras i avsnitt 5.1 har ett värde i sig då vi kan se de stora dragen i talet om trans* i *lambda nordica* över hela tidsintervallet 1989-2016. Resultatet av Steg 1 används också för att kunna göra urval inför vidare analys (se avsnitt 4.2 och 4.3). Om mitt totala metodologiska tillvägagångssätt beskrivs som en bland-metod så faller den delvis in under det motiv för användning av bland-metoder som Bryman (2011) kallar *sampling*; då en kvantitativ undersökning banar vägen för en kvalitativ vad gäller urvalet (s. 572 f.). Det går även att tolka min användning av en bland-metod utifrån motivet *kontext* (s. 574 f.). För min del är det dock den kvantitativa delen som kontextualiserar och ger en grund för den vidare kvalitativa analysen²⁴ (inte tvärtom så som det illustreras i Bryman (2011)).

4.2 Kvalitativ innehållsanalys

Som ett andra steg görs en kvalitativ innehållsanalys av ett urval av de texter som studerades i Steg 1. Detta urval, baserat på kategoriseringen i Steg 1, består av alla texter där trans* nämns självständigt (vilket inkluderar alla texter där trans* är fokus). Urvalet begränsas genom att endast texter i intervallet 2008-2016 inkluderas. Denna begränsning görs med avseende på uppsatsens omfång, men också ba-

²⁴ Att närma sig frågan om vilket diskursivt utrymme som ges till icke-binära subjekt utifrån en redogörelse av kontexten om hur ofta och på vilket sätt det talas om trans* i allmänhet.

serat på att det var år 2008 som ”trans” lades till i undertiteln till tidskriften. Urvalet begränsas ytterligare genom att endast svenska och engelska texter inkluderas²⁵ samt att recensioner, porträtt och beskrivningar av omslagsbilder exkluderas²⁶. Detta resulterar i 65 texter som analyseras i detta steg.²⁷

Enligt Bryman (2011) skiljer sig kvalitativ innehållsanalys från det kvantitativa angreppssättet genom att ”forskaren hela tiden försöker revidera de teman eller kategorier som sällas fram utifrån genomgången av dokumenten” (s. 505). Kodningen i detta steg är därmed reflexiv och informeras av den diskursteoretiska struktur som framlagts i avsnitt 3.2 med avsikten att svara på frågan ”*vilket förhållningssätt har texterna (i urvalet) till icke-binära subjekt?*”. Utifrån uppsatsen syfte väljer jag att karaktärisera de olika texternas förhållningssätt utifrån det diskursiva utrymme som ges (eller inte ges) till icke-binära subjekt. Det vill säga utifrån vilka möjligheter det finns för en etablering av en subjektsposition för icke-binära. Därmed ställs följande frågor till materialet i urvalet:

- 1) Namnges/interPELLERAS icke-binära subjekt explicit? Vilket handlingsutrymme är denna explicit etablerade subjektsposition förknippad med?
- 2) Om explicit namngivning inte sker, finns det implicita öppningar för etablering av en subjektsposition för icke-binära subjekt? Vilket handlingsutrymme är denna implicit etablerade subjektsposition förknippad med?
- 3) När både explicit namngivning eller implicita öppningar saknas, hur/på vilket sätt utesluts icke-binära subjekt? På vilka sätt omöjliggörs etablering av en subjektsposition för icke-binära subjekt?

För de texter där ovanstående frågor inte är applicerbara (där uteslutningen av icke-binära subjekt är total) undersöks istället texternas förhållandesätt till trans* (den definition av trans* som finns i texten och den aspekt av trans* som nämns självständigt i texten). Förhoppningen är att i slutändan kunna säga något om huruvida den totala uteslutningen av icke-binära subjekt är nödvändig för dessa texters inre logik.

De funna förhållningssätten presenteras och exemplifieras i avsnitt 5.2 under följande huvudkategorier (baserade på frågorna ovan): *explicit namngivning*, *implicita öppningar* och *uteslutning*. Obser-

²⁵ Texter på danska och norska som inkluderades i Steg 1 exkluderas här då jag inte känner att jag har den språkliga kapaciteten att bedöma dessa i Steg 2. Det handlar om 2 texter i tidsintervallet 2008-2016 som annars skulle ingått.

²⁶ Dessa texter som inkluderades i Steg 1 exkluderas här då jag bedömer att de inte kan ses som *bidrag* till det akademiska samtalet av samma *tyngd* som artiklar och essäer. Det handlar om 17 texter, varav 15 recensioner, som annars skulle ingått.

²⁷ Hade hela intervallet 1989-2016 betraktats, och övriga avgränsningar gjorts, hade det resulterat i 101 texter som undersökts i detta steg.

vera att de tre frågorna har formulerats som ömsesidigt uteslutande och därmed kommer det tre huvudkategorierna av förhållningssätt vara ömsesidigt uteslutande. De tre huvudkategorierna kan ses som en fallande skala av uppmärksamhet/utrymme för icke-binära subjekt.

Baserat på hur texter inordnas under olika förhållningssätt kommer vi kunna se att det råder konflikt gällande de meningsskapande praktiker som konstituerar trans* i allmänhet, och icke-binära subjekt i synnerhet. Dessa konflikter, eller antagonismer, studeras vidare i nästa steg av metoden. Målet med den kvalitativa innehållsanalysen är att strukturera urvalet av texter tematiskt inför en diskursanalytisk applicering av diskursteori. Resultatet av Steg 2 är dock intressant i sig och redovisas i avsnitt 5.2, där kan vi se hur de olika förhållningssätten till icke-binära subjekt figurerar över tidsintervallet 2008-2016.

4.3 Diskursanalys

Som ett tredje steg görs en diskursanalytisk applicering av diskursteori på resultatet av den kvalitativa innehållsanalysen i Steg 2 för att svara på frågan ”*hur kan de olika förhållningssätten förstås utifrån en diskursteoretisk ram?*”. Winther Jørgensen & Phillips (2000) menar att

... diskursteorins principiella poäng att diskurser aldrig är helt stabila och ensamrådande [kan] förvandlas till ett metodiskt råd att lokalisera konfliktlinjer i det material man sitter med. Vad är det för verklighetsuppfattningar som står på spel? (s. 58).

För att lokalisera dessa konfliktlinjer i kampen om betydelsebildning när det kommer till trans* i allmänhet och icke-binära subjekt i synnerhet, används tidigare introducerade teoretiska begrepp: *objektivitet, det politiska, hegemoniska interventioner och dekonstruktion*. Dessa begrepp, i kombination med diskursanalytisk metod, används därmed som analysverktyg för att undersöka och analysera de olika förhållningssätten som identifierades i Steg 2. Denna analys görs genom att ställa frågor som:

- 1) Vilka samhällsuppfattningar impliceras i de olika förhållningssätten? (längs vilka snitt delas det sociala upp?) Vad blir konsekvenserna av detta snitt?
- 2) Vilka subjektspositioner anges som relevanta och vilka framstår som icke-relevanta i förhållningssätten? (vilka gruppbildningar förordas?) Vad blir konsekvenserna av detta?

I min analys studeras både de hegemoniska interventioner som leder till objektivitet och dekonstruktioner som löser upp entydigheten. Observera att den diskursanalytiska praktiken *i sig* kan ses som en dekonstruktion (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 56). Min diskursanalytiska undersökning kan därmed ses som en dekonstruktion med avseende på det akademiska samtalets tal om trans* i allmänhet och icke-binära subjekt i synnerhet. Genom att analysera olika förhållningssätt till icke-binära subjekt i materialet engagerar jag mig i artikuleringar som kanske både fixerar betydelse och löser upp fixering av betydelse beroende på vilken diskursiv formation som avses. Med andra ord figurerar jag själv i det

akademiska samtalet jag säger mig undersöka. Därmed, för att tala med Winther Jørgensen & Phillips (2000), så kommer min forskningsprodukt vara ytterligare

...en kontingent artikulation av element som reproducerar eller ifrågasätter de gällande diskurserna i det eviga spelet om att definiera världen (s. 57).

I Steg 2 och 3 analyseras (de flesta av) de texter i tidsintervallet 2008-2016 där trans* nämns självständigt och därmed exkluderas alla texter (som bedömts) *inte* nämna trans* självständigt. Denna begränsning görs av utrymmesskäl inte av relevansskäl då det, enligt Leavy (2007), kan vara intressant att se ”not only what is there but also what is missing, silenced, or absent“ (s. 228). Som vi kommer se så är detta en god beskrivning av det diskursiva utrymme som skapas för icke-binära subjekt i de texter där trans* nämns självständigt.

Utifrån min teoretiska ingång (diskursteori) så borde jag egentligen inte begränsa mig till endast text utan även låta icke-lingvistiska praktiker som är en del av det akademiska samtalet (seminarium, konferenser, utformning av kurser, organisation av institutioner, tilldelning av forskningspengar etc.) vara en del av mitt analys-material. Möjligen kan en sådan utökad analys göras i framtiden utifrån resultaten från denna analys. Att analysera endast en tidskrift är förstås inte optimalt från ett diskursteoretiskt perspektiv, men jag hoppas argumentera för det rimliga i en sådan avgränsning, dels med avseende på uppsatsens omfång, och dels med avseende på *lambda nordicas* ställning, se avsnitt 3.

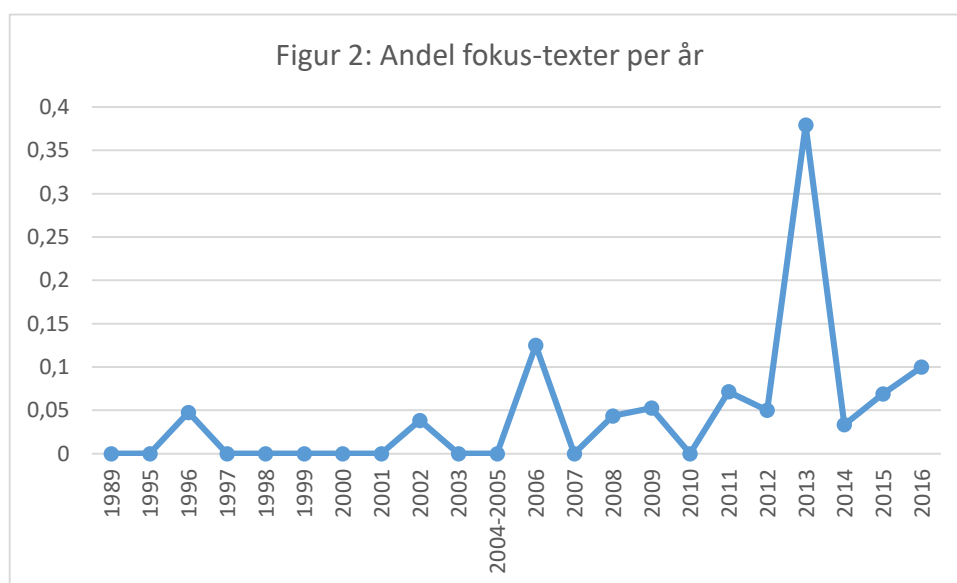
Sammanfattningsvis, så är diskursanalysens ärende inte att kartlägga den objektiva verkligheten, utan att undersöka hur verkligheten skapas som objektiv och självklar. Det är *skapelseprocessen* som genererar det som uppfattas som objektivt, och det som inte gör det (det politiska), som är intressant. Specifikt i denna uppsats handlar det om hur icke-binära subjekt konstitueras (eller inte) i samband med dessa skapelseprocesser.

5. Analys: trans* och icke-binära i *lambda nordica*

I detta avsnitt redovisas och analyseras resultaten av 3-stegsmetoden presenterad i avsnitt 4.

5.1. Översikt och illustration av hur trans* förekommer i *lambda nordica*

Baserat på den kvantitativa innehållsanalysen av 498 texter, presenterad i avsnitt 4.1, redovisas här några av resultaten.²⁸ Totalt 25 texter bedömdes ha trans* som sitt *fokus* (hädanefter benämns dessa texter som fokus-texter). Dessa är fördelade (andel/år) enligt Figur 2.

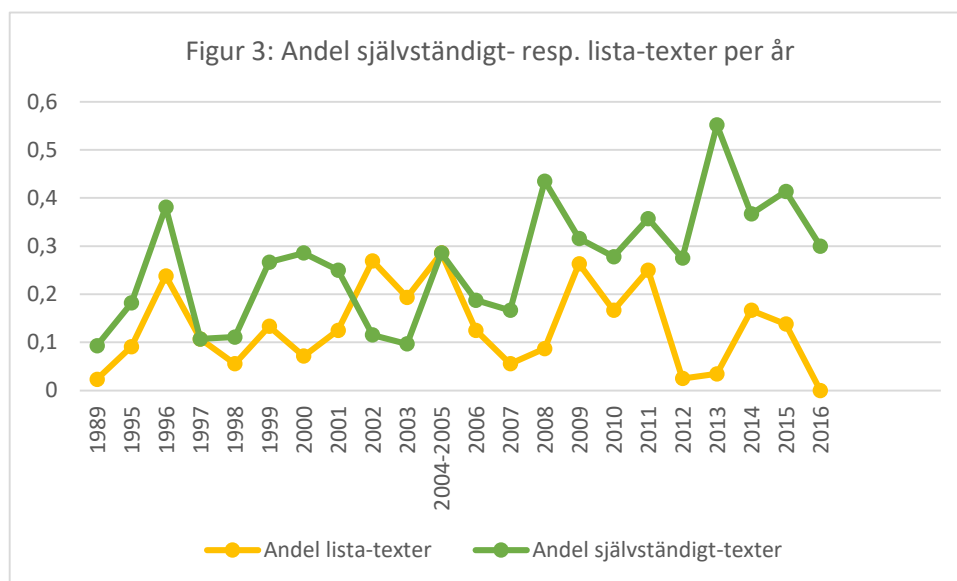
Från Figur 2 ser vi att andelen fokus-texter generellt ökar under andra halvan av tidsintervallet. Observera att i perioden 1989-2007 är det endast tre år (1996, 2002 och 2006) som fokus-texter över huvud taget förekommer. Jämförelsevis för perioden 2008-2016 är det endast ett år (2010) som *inte* har några fokus-texter. År 2008 lades ”trans” till i undertiteln till tidskriften och vi kan från detta år se en ökande trend i andel fokus-texter. Detta resultat gör att begränsningen, med avseende på tidsintervall, i urvalet i Steg 2 är passande. Två datapunkter ligger utanför den allmänna trenden, åren 2013 och 2006.²⁹

Av 498 texter bedömdes 131 texter nämna trans* *självständigt*, i dessa inkluderas alla fokus-texter (hädanefter benämns dessa texter som självständigt-texter). Dessa är fördelade (andel/år) enligt Figur 3. Av 498 texter bedömdes 122 texter nämna trans* i en lista. Av dessa är det 62 texter där trans*

²⁸ Resultaten redovisas i *andel* texter per år. Detta eftersom att *antal* texter per år kan vara missvisande då det finns stor variation i antal texter mellan de olika åren, se Figur 1.

²⁹ Nummer 3-4 år 2013 var ett temanummer om ”Trans Health”, för detta nummer bedömdes alla texter utom en ha trans* som sitt fokus. År 2006 utkom totalt 16 texter varav 2 bedömdes ha trans* som sitt fokus. Detta kan ses som ett exempel på när illustration i andel blir missvisande.

endast nämns i en lista (hädanefter benämns dessa texter som lista-texter). Dessa är fördelade (andel/år) enligt Figur 3.

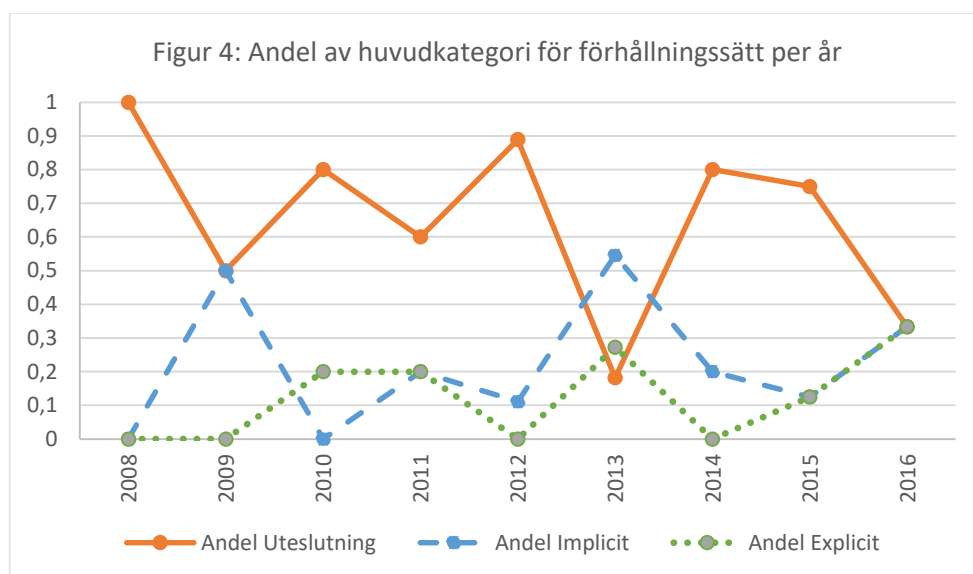
Från Figur 3 ser vi hur andelen självständigt-texter och andelen lista-texter har fluktuerat genom åren. Två år under det totala intervallet (2002 och 2003) är andelen lista-texter större än andelen självständigt-texter. Från år 2008, då ”trans” lades till i undertiteln till tidskriften, går det att se en avtagande trend i andelen lista-texter samt en ökande trend i andelen självständigt-texter. Detta kan tolkas som att det sedan 2008 blivit mindre legitimt att endast nämna trans* i en lista, som en brasklapp.

5.2. Förhållningssätt till icke-binära subjekt

Detta avsnitt inleds med en redovisning av de tre huvudkategorier av förhållningssätt till icke-binära subjekt som identifierats, samt en illustration av hur dessa figurerar i tidskriften över tidsintervallet 2008-2016. De tre huvudkategorierna är:

- 1) *Explicit namngivning*: texter där icke-binära subjekt namnges explicit
- 2) *Implicita öppningar*: texter där explicit namngivning saknas, men där det finns implicita öppningar för etablering av en subjeksposition
- 3) *Uteslutning*: texter där både explicit namngivning och implicita öppningar saknas

Av de 65 texterna som undersöks i Steg 2 bedöms 7 texter namnge icke-binära subjekt explicit och 15 texter bedöms ha implicita öppningar. Resterande 43 texter bedöms på något sätt utesluta icke-binära subjekt. Dessa texter utgör respektive 3 %, 7% och 19 % av det totala antalet texter i tidsintervallet 2008-2016. De tre huvudkategorier av förhållningssätt är fördelade (andel/år) enligt Figur 4.

Från Figur 4 kan vi, över tidsperioden, se en ökande tendens för både explicit namngivning och implicita öppningar. Vidare finns en avtagande tendens när det kommer till uteslutning. Det bör dock observeras att uteslutning som huvudkategori är mer vanligt förekommande än de andra två huvudkategorier samtliga år i tidsspannet utom år 2013.

Härnäst introduceras de tre huvudkategorierna närmare. De citat som används i kommande avsnitt kommer från de texter som bedömts bäst exemplifiera de olika förhållningssätten, se avsnitt 7.1 (alla 65 texter kommer därmed inte omnämnas).

5.2.1. Explicit namngivning

De 7 texter som bedömts namnge icke-binära subjekt explicit är Chamberland (2016), Del Lagrace, (2015), Krieg (2013), Riggs & Due (2013), Harrison & Engdahl (2013), Gustavson & Schmitt (2011) och Schmitt (2010). Inom detta förhållningssätt, där icke-binära subjekt namnges explicit, finns det skillnader i till vilken grad denna namngivning inkorporeras i analysen. Graden av inkorporering kan bland annat ses genom att betrakta vilket handlingsutrymme som den explicit etablerade subjektspositionen är förknippad med. Det vill säga genom att betrakta till vilken grad det förs en diskussion om handlingsutrymme i texten. Härnäst följer tre exempel på en fallande grad av inkorporering/diskussion om handlingsutrymme.

Den text som tydligast, i min mening, låter den explicita namngivningen *informera* analysen är Krieg (2013). Krieg menar att den medicinska definitionen av trans* är begränsad av tvåkönsnormen:

This [medical] definition clearly presents a number of significant issues. Apart from the highly problematic gender discourses upon which it is based, it is a very narrow account of trans(sexual) subjectivity which excludes those who identify as trans in any way that is not traditionally binary.¹⁰ Not only can they not access hormonal or surgical

treatments should they want or need them, they also cannot access the rights that are afforded to those who do meet these criteria. (Krieg 2013, s. 37).³⁰

I ovanstående citat ser vi att Krieg resonerar kring konsekvenserna av den utestängning av icke-binära subjekt som noterats i den medicinska definitionen av trans*. För att skapa en mer inkluderande definition av trans* föreslår Krieg en användning av den s.k. sociala modellen för funktionshinder vilken förskjuter det patologiska från individen till samhället (s. 46). Som grund för detta perspektiv-skifte ligger en specifik önskan att ha ett perspektiv där handlingsutrymme är en faktor:

Following the social model perspective used in crip theory, if trans subjectivities are understood as multiple and varied, it can similarly be argued that there is a need to create access for these people too. They can be understood as having differing access needs, rather than simply being discredited as not meeting the criteria of a diagnosis for which it is singularly legislated. (Krieg 2013, s. 45).

Därmed blir den explicit etablerade subjektspositionen för icke-binära, utifrån det nya perspektiv som Krieg förespråkar, förknippad med de medicinska handlingsmöjligheter och rättigheter som tidigare varit otillgängliga (p.g.a. en begränsad definition av trans*). Ett liknande förhållningssätt, där den explicita namngivningen *informerar* analysen ges i Del Lagrace (2015).

I Riggs & Due (2013) undersöks trans* utifrån personer som karaktäriseras som FAAB (female assigned at birth).³¹ Denna text lyfts som ett *försök* att låta analysen informeras av den explicita namngivningen, men som landar i att endast *inkludera* icke-binära subjekt i analysen. Riggs & Due (2013) namnger icke-binära subjekt, som en delmängd av individer i av den grupp de är intresserade av, på följande sätt:

Similarly, some people who were FAAB now identify with *more flexible notions of gender*, such as genderqueer, and thus the category "trans" does not adequately encompass the shifting nature of gender identities for some people FAAB. The term "female assigned at birth" was introduced to us by community members as a more encompassing way of referring to non-normative gender identities amongst those FAAB (s. 55, min kursivering).

Det ges ingen definition av "trans" i artikeln, så det är svårt att avgöra varför de icke-binära subjekt som Riggs & Due hänvisar till inte passar in i denna. Möjligen handlar det om en implicit binär definition av "trans". I ovanstående citat anges att benämningen FAAB används delvis med intentionen att inkludera icke-binära subjekt. I den överblick av fältet som ges i artikeln (forskning om FAAB i australienskt och internationell kontext) kommenteras däremot inte huruvida icke-binära inkluderas eller inte i de olika studierna. I resultatet av artikelns studie (där 23% av respondenterna angav att de är genderqueer) ges endast specifik information om handlingsutrymmet för denna grupp i ett fall. Detta förklaras genom att skillnaden mellan denna grupp och de andra annars inte var statistiskt signifikant:

³⁰ Fotnot 10 (som indikeras i citatet): "For example, any person who identifies outside of the male/female binary such as a person who might identify as genderqueer or androgynous, and as such does not transition simply from, or to, "male" or "female"."

³¹ Enligt författarna är detta ett begrepp "that recognises the coercive function of gender assignation (i.e., to be "assigned" denotes that the categories under question are socially constructed, rather than automatically derived from any given body)" (Riggs & Due 2013, s. 55).

Importantly, and whilst in this paper we have sought to disaggregate where possible the differing experiences of the wide range of people who fall within the umbrella category of FAAB, we did not find statistically significant differences in terms of experiences (other than access to psychiatrists). (Riggs & Due 2013, s. 73)

Den enda signifikanta skillnaden (enligt författarna), att de som identifieras sig som genderqueer och FTM (female-to-male) har mer begränsad tillgång till psykiatrin än de som identifierat sig som transmän eller män (ibid., s. 66), lyfts inte vidare i analysen. Detta tolkar jag som en möjlighet att diskutera handlingsutrymmet för icke-binära subjekt som inte aktualiseras. En liknande möjlighet till diskussion om handlingsutrymme för icke-binära subjekt finns i följande uttalanden från en av respondenterna:

“I felt I needed to portray a trans* story rather than my genderqueer one to access the hormones I was asking for” (ibid., s. 67).

I artikeln ges ingen specifik information om vad det finns för lagar och föreskrifter som gör det svårare för icke-binära att söka vård, eller andra möjliga anledningar till ovanstående uttalande. Återigen tolkar jag detta som att författarna avstår från att diskutera vilket handlingsutrymme som den explicit etablerade subjekspositionen för icke-binära subjekt är förknippad med. Min bedömning är att denna text gör ett *försök* att låta det explicita namngivandet informera analysen, men i slutändan handlar det endast en *inkludering* utan någon signifikant specifik analys. Denna slutsats dras baserat på den avsaknad av och avståndstagande från en diskussion om handlingsutrymme för icke-binära subjekt som identifierats i texten. Ett liknande förhållningssätt, där *försök* till att låta den explicita namngivningen icke-binära subjekt informera analysen, men som i slutändan endast handlar om en inkludering, ges i Chamberland (2016).

I Gustavson & Schmitt (2011) definieras trans* på följande sätt i fotnot 2:

By using the term trans*, we refer to the spectrum of politics and identifications diversely classified and presenting as e.g. transgender, transsexual, cross-dressing, non-gender.³²

Denna text lyfts som ett exempel på den lägsta graden av inkorporeringen, det vill säga när den explicita namngivningen inte följs av någon form av specifik analys. Denna artikel handlar om LGBTQ-familjer och i analysen finns ingen diskussion om handlingsutrymmet för de icke-binära subjekt som namngivits explicit. Faktum är att det inte förs någon separat diskussion om handlingsutrymme för trans* överhuvudtaget. Detta gör att den explicita namngivningen kan beskrivas som *tom*. Liknande tomma namngivningar av icke-binära subjekt finns i Schmitt (2010) och Harrison & Engdahl (2013).

5.2.2. Implicita öppningar

I de texter som bedömts ha implicita öppningar för icke-binära subjekt används den bredare definitionen av en subjeksposition som introducerats i avsnitt 2.2. I de flesta av dessa texter menar jag att ett

³² Identiteten *non-gender* tolkas utifrån min uppdelning som en icke-binär könsidentitet, men den skulle också kunna tolkas som en subjeksposition som inte är knuten till någon könsidentitet. Här avslöjas kontingensen i min fixering av betydelse, nämligen den att alla subjekt har en könsidentitet.

diskursivt utrymme (en subjektsposition) på olika sätt etableras för icke-binära subjekt trots en avsaknad av explicit namngivning. Tre tendenser har urskilts under denna huvudkategori och presenteras här i fallande grad av utrymme/uppmärksamhet som ges till icke-binära subjekt.

Den första tendensen avser texter som *problematiserar binära föreställningar när det kommer till trans** och som låter detta informera analysen. Som exempel på denna tendens lyfts (Repka & Repka 2013), en artikel som bland annat argumenterar för avpsykiatisering (*depsychiatrization*) av transerfarenheter och -identiteter (s. 104). Repka & Repka (2013) menar att

Trans people become stigmatized by a society that only recognises two genders, man or woman. This way of organising gender makes trans identities and experiences invisible (s. 105).

Denna karaktärisering av ”trans people” är tydligt öppen för icke-binära subjekt. Vidare påpekar författarna det följande i sin analys av en radiointervju med en läkare som arbetar med könskorrigering behandling:

The physician refers here to a brand new project that has started in Stockholm where *some trans people* who are found not to meet the criteria for transsexualism, are enabled to access some kind of care. [...] While we welcome this initiative in Stockholm, it is important to remember that up until now, in Stockholm and still in most parts of Sweden, *this category of trans people* has been denied treatment. (ibid., s. 112, min kursivering).

Ovanstående citat behandlar handlingsutrymmet för den grupp av transpersoner som inte uppfyller kriterierna för transsexualism, en delmängd av denna grupp är den grupp som jag definierat som icke-binära subjekt. Därmed menar jag att Repka & Repka (2013) faller in under karaktäriseringen av en text som upprättar ett diskursivt utrymme för icke-binära subjekt, dock utan att explicit namngivning. Vidare förs det en diskussion om det handlingsutrymme som denna implicit etablerade subjektsposition är förknippat med, vilket innebär att analysen är *informerad* av den problematisering som görs av binära föreställningar när det kommer till trans*. Ytterligare illustration av denna tendens går att se i Stryker (2013). Avsaknaden av explicit namngivning gör dock att den implicit etablerade subjektspositionen framstår som mindre legitim än vid explicit namngivning, se avsnitt 5.3.2. Dock är legitimiteten starkare än i den tendens som presenteras härnäst, där en diskussion om handlingsutrymme helt saknas.

Den andra tendensen avser texter som *problematiserar binära föreställningar när det kommer till trans**, men som *inte låter detta informera analysen*. Denna tendens är besläktad med den tomma namngivning/interpellation som diskuterades i avsnitt 5.2.1. Som exempel på denna tendens lyfts (Traczyk, Wurm & Ahonen 2013), en artikel som behandlar psykologers upplevelse av möten med personer med *könsöverskridande beteende* (KÖB) (s. 77)³³. I följande citat öppnar Traczyk, Wurm & Ahonen (2013) för att icke-binära subjekt inkluderas i gruppen ”personer med KÖB”:

KÖB är ett samlingsbegrepp för många olika företeelser som personer använder för att definiera och uttrycka sin könsidentitet. De flesta personer med KÖB identifierar sig som män eller kvinnor, men det finns *en minoritet* vars

³³ Författarna påpekar att begreppet ”personer med KÖB” används synonymt med transpersoner (s. 80).

könsuttryck och identifikation ligger utanför könsdikotomin [...] För några är det viktigt att benämnas med *alternativa* pronomen, exempelvis hen eller en. (s. 80, min kursivering).

Den *minoritet* som omnämns i ovanstående citat syftar delvis på icke-binära subjekt, men varken dessa eller någon annan delmängd av minoriteten namnges explicit i artikeln. Här skapas alltså ett diskursivt utrymme, en subjektspostion i min mening, utan explicit namngivning. Baserat på användning av uttryck som ”minoritet”, ”alternativa pronomen” samt att det påpekas att ”det är relativt ovanligt att möta klienter med ett könsuttryck som inte faller inom den *vedertagna* dikotomin” (ibid., s. 89, min kursivering), menar jag att legitimiteten för den implicit etablerade subjektspostionen försvagas. Någon fortsatt analys av den implicit etablerade subjektspostionen görs inte förutom nedanstående slutsats:

Föreliggande studie påvisar en kunskapsbrist bland psykologer om KÖB som fenomen, vilket påverkar mötet med klienten, *särskilt när klienten identifierar sig utanför könsdikotomin*. (ibid., s. 92, min kursivering)

På grund av avsaknaden av diskussion om handlingsutrymme för den implicit etablerade subjektspostionen dras slutsatsen att Traczyk, Wurm & Ahonen (2013) är en text som faller in under karaktäriseringen att problematisera binära föreställningar när det kommer till trans*, men att denna problematisering *inte* informerar analysen vidare. Denna tendens illustreras även i t.ex. Gindt (2009).

Den tredje tendensen som identifierats är att anspela på icke-binära subjekt som en intressant tankelek. I denna tendens är det diskursiva utrymme som skapas för icke-binaritet villkorat på att dess subversiva potential kan användas i analysen av något annat fenomen. Som exempel på denna tendens lyfts (Karaminas 2009), en artikel som utforskar ”skildringar av vampyren genom såväl filmatiska och litterära fallstudier som herrmode i redaktionella bilder” (s. 159). Karaminas (2009) menar att vampyren kan knytas till den viktorska dandyn och att detta kan ge oss ett nytt sätt att tänka på maskulinitet:

But what is most interesting, is that the vampire and the dandy also share a genealogy that transcends their historical convergence: *blurring gender binaries of homo/hetero and masculine/feminine and encompassing a more hybrid and queer identity*. As constructed social identities, the vampire and the dandy can act as *a valuable framework* for understanding, analysing and critiquing postmodern masculine subjectivities. (s. 153, min kursivering).

Det diskursiva utrymme som skapas för en ”hybrid” och ”queer” identitet som utmanar binära föreställningar, är enligt min tolkning villkorat på att detta kan ge ett nytt (subversivt) sätt att förstå maskulinitet. Denna text är alltså ett exempel på när analysen informeras av en problematisering av binära föreställningar, men att detta endast görs i syfte att analysera något annat än trans*. Det diskursiva utrymme som skapas för icke-binaritet är villkorat på sin subversiva potential. Även utifrån den bredare definitionen av en subjektspostion så anser jag att detta villkorade diskursiva utrymme *inte* kan karaktärisera en sådan för icke-binära subjekt. För ytterligare en illustration av samma tendens se t.ex. Kähkönen (2013). Möjligen går det att argumentera för att denna (tredje) tendens faller in under nästkommande huvudkategori av förhållningssätt till icke-binära subjekt, nämligen uteslutning.

5.2.3. (Aktiv och total) uteslutning

De texter som bedömts sakna både explicit namngivning och implicita öppningar betraktas utifrån hur icke-binära subjekt utesluts. Under denna huvudkategori handlar det om texter med diskursiva formationer av trans* där icke-binära subjekt utesluts för att entydigheten ska kunna upprätthållas. Denna uteslutning kan indelas i två kategorier: *aktiv uteslutning* och *total uteslutning*.

I kategorin **aktiv uteslutning** handlar det om omdefinieringar och osynliggörande av faktiska element av icke-binaritet i en text. Följande är några exempel på *omdefinieringar*, där en binär inramning ges till begrepp som i andra delar av materialet varit öppna för inkludering av icke-binaritet. I en personlig tillbakablick över sina år på *lambda nordica* omtalar Göran Söderström temanumret om trans* och hälsa (nr 3-4, 2013) på följande sätt:

...medan nummer 3-4 är ett huvudsakligen engelskspråkligt nummer om *transsexualitet* och hälsa (Söderström 2015, s. 126, min kursivering).

I denna uppsats har ett flertal texter från detta nummer lyfts som exempel för huvudkategorierna explicit namngivning och implicita öppningar.³⁴ Jag menar att ovanstående artikulation kan förstås som en omdefiniering som ger en binär inramning av något (texterna i detta temanummer om trans* och hälsa) som varit öppet för inkludering av icke-binaritet. En annan vanlig omdefiniering är att låta begreppet ”transperson” användas synonymt med ”transsexuell”. Exempelvis:

Transsexuella är här medvetet uteslutna, eftersom homorörelsen tidigare inte arbetat för transpersoners rättigheter och för att transpersoner ännu inte uppnått samma acceptans i samhället som homo- och bisexuella har. (Wasshede 2013, fotnot 3)³⁵

Att ovanstående kan ses som en omdefiniering beror på den åtskillnad som ofta görs mellan begreppen transperson och transsexuell, där transperson är ett paraplybegrepp som inkluderar såväl transsexuella som andra (möjligen icke-binära) trans-identiteter. Denna åtskillnad kan bland annat ses i gästredaktörernas introduktion (Ambjörnsson & Bromseth 2013) av det nummer (nr 1, 2013) där Wasshede (2013) återfinns:

Transsexuella har länge omfattats av könsdiskrimineringslagen, men för transpersoner överlag sker detta först 2009, genom ett tillägg i diskrimineringslagen där könsöverskridande identitet eller uttryck läggs till. (Ambjörnsson & Bromseth 2013, s. 16)

Som ett ytterligare exempel på denna typ av omdefiniering ges ett längre utdrag ur Rydström (2008):

... med en mera omedelbar betydelse för tänkandet kring kön, har hbt-rörelsens förändring bidragit till att det skapats ett begreppsligt utrymme för transpersoner. Som jag framhöll i början av artikeln var samkönat begär oupplösligt förknippat med könsöverskridande beteende före 1970. Både läkarvetenskap och den homofila rörelsen hävdade tredje-könet-teorin, dvs att homosexuella personer var ett mellanting mellan män och kvinnor. Men i och med att gayrörelsen på 1970-talet insisterade på att homosexualitet inte hade med könstillhörighet att göra utan bara med sexualitet och kärlek, så skapades ett vakuum vilket kunde uppfyllas av *transpersoner*. Det var inte en utveckling som gick smärtfritt och det var ingen självklarhet att *transsexuella* välkomnade tillfället att få en helt egen kategori.

³⁴ Enligt min bedömning kvalificerar sig alla texter som nämner trans* självständigt i detta nummer som i någon av dessa två huvudkategorier.

³⁵ Wasshede (2013) använder omväxlande, och utan förklaring, både ”homosexuella, bisexuella och transpersoners” (s. 37) och ”homo-, bi- och transsexuella” (s. 55) för att tala om de queeraktivister som artikeln behandlar.

Tvärtom hävdade många med kraft att de var kort och gott kvinnor eller män efter den könskorrigering operationen och de beteckade sig för att kallas transpersoner eller ingå i någon queer världsförklaring (s. 72-73, min kursivering).

I ovanstående citat finns direkta uttryck för att kön/könsidentitet har förståtts *utanför* en binär ram (dock applicerat på ”fel” grupp). När Rydström sedan vänder sig till det vakuum som kunde fyllas av ”transpersoner” appliceras en tydlig binär ram; det sker en gruppbildning där en tydlig gräns dras mellan ”insiders” (de transsexuella som beteckar sig) och ”outsiders” (de som skulle kunna tänkas ingå i någon queer världsförklaring).

Härnäst ges två exempel på aktiv uteslutning i form av *osynliggörande*. I Sorainen (2014), en artikel som bland annat behandlar queert arv och ärvande, introduceras två informanter på följande sätt:

In this article, I focus on how *two women* in their forties, Maria and Scull, design their personal lives in situations that demand intensified participation in blood kin responsibilities, such as their parents' ageing and death. (s. 33, min kursivering)

I Sorainen (2014) kommer dock båda informanterna till tals angående sina kön/könsidentiteter:

Maria often referred to Moomins when she described her queer outsidersness. She also countered conventional gender categories in identifying as one of the Moomin figures, Snufkin, a gender-ambiguous, hobolike character that has an odd on/off relationship with the Moomintroll: ”As Snufkin, I am free to come and go as I please.”¹¹ (s. 44).

Also Scull *refused to be identified as a woman or a man*: ”My gender is flexible, it has changed many times during the years, sometimes I am more masculine, other times more feminine. I do not want to highlight it, I want to be left in peace.” (Sorainen 2014, fotnot 11, min kursivering).

Framförallt i relation till Scull sker ett osynliggörande av en förståelse av dens (köns)identitet utifrån trans* i allmänhet och icke-binaritet i synnerhet. Ett liknande exempel av osynliggörande av trans* och möjligen icke-binaritet finns i Bengtsson-Tops (2009) där en informant uttrycker ”Jag är både man och kvinna på samma gång” (s. 46). Detta uttalande lämnar Bengtsson-Tops därhän och analyserar informanten inom ramarna av subversiva handlingar (”könsöverskridande” kläder) och narcissism (begär till sig själv) (ibid., s. 53 f.).

I kategorin **total uteslutning** handlar det om artikulationer där icke-binaritet inte existerar alls. När utestängningen av icke-binära subjekt bedömt som total betraktas förhållningssättet till trans* i allmänhet (så som det förekommer i respektive text). Under kategorin total uteslutning identifieras följande fyra tendenser (av utrymmesskäl återges dessa mycket kortfattat):

- 1) *Voyeurism*: när trans* nämns i raljerande ordalag eller vid uttryck för sensationalism.

Exempelvis:

Den sista större artikeln av den norska sociologen Annick Prieur behandlar *ett av de mest flagranta exemplen på socialt konstruerade könsroller*, ”transgendered”-prostituerade i Mexiko. (Söderström 2015, s. 119, min kursivering)

Observera att Söderström (2015) är en text som enligt min bedömning både uppfyller förhållningssätten aktiv och total uteslutning (dessa kategorier är med andra ord inte ömsesidigt uteslutande).

- 2) *Påpekande om att trans* saknas* i ett fält/analys. Exempelvis:

Den teologi jag hittills diskuterat har med få undantag varit fokuserad på sexuellt begär, därför kan man undra vart kropparna tog vägen. Svaret är dessvärre samma nedslående svar som så ofta i hbt-sammanhang: transpersoner och deras erfarenheter tenderar att bli osynliggjorda eller negligerade till förmån för den dominerande homosexualiteten, inom teologin såväl som inom andra fält där queera projekt bedrivs. (Forsberg 2010, s. 23).

- 3) *Bevismaterial*: då någon aspekt av trans* används som bevismaterial i den analys som sker i texten, ofta i termer av subversivitet/instabilitet. Exempelvis:

Foucault uses Herculine to create an emancipatory discourse where the regulative category of sex is disrupted by the presence of an intersexed individual. Butler and Foucault both see Herculine as an occasion on which to base an analysis of the formal qualities of binary sexual differences. [...] I shall now speculatively impose the same structure [the specular distance between the liberatory figure and the possibilities of freedom from regulation] upon the discussion of theatre and freaks. (Conroy 2012, s. 189).

Denna text utgår från Butlers läsning av Foucaults läsning av Herculine Barbins livshistoria. Detta är därmed ett exempel där intersex används som bevismaterial i tre nivåer (av tre författare):

The notion that intersexed individuals can produce a crisis of gendered identity is used by many queer theorists, who see the moments where repressive systems are flung into conflict as exciting and radical moments of not just liberatory but revolutionary importance. (Conroy 2012, s. 190)

- 4) *Osynliggörande*: när något som kan förstås i termer av trans* framställs som t.ex. homosexuellt begär. Exempelvis: i Heggstad (2009) görs en analys av Sigge Starks roman *Uggleboet*. I denna roman finns en manlig karaktär, Harry, som skulle kunna förstås utifrån ett trans*-perspektiv. Heggstad gör dock följande analys:

Trots att Harry hela tiden uppträtt som man, och av omgivningen även uppfattats som sådan, kan hans förklädnad inte dölja det faktum att han är *en riktig kvinna*. (s. 14, min kursivering)

Samtidigt som Sigge Starks roman inte ifrågasätter tanken att vi föds som män och kvinnor, accepterar den att *en kvinna kan välja att leva som man* och att en man kan bli förälskad i en person av samma kön. (s. 16, min kursivering)

Denna text är ett exempel på osynliggörande, inte bara utifrån en förståelse av trans*, men också utifrån karaktärens egna uttalande om sitt kön/könsidentitet (se t.ex. s. 13; s. 15).

Dessa tendenser av total uteslutning kommer i avsnitt 5.5.4 betraktas utifrån om utestängningen av icke-binära subjekt är *nödvändig* för tendensens inre logik.

5.3. Diskursteoretisk förståelse av förhållningssätten

I detta avsnitt analyseras de förhållningssätt till icke-binära subjekt som presenteras i avsnitt 5.2 utifrån en diskursteoretiskt ram.

Att nämna trans* självständigt, vilket alla texter i urvalet gör, kan ses som en *dekonstruktion* med avseende på tvåkönsnormen. Detta då trans* definierats som varandes i *det diskursiva fältet* till

tvåkönsnormen. Entydigheten som tvåkönsnormen önskar upprätta med avseende på kön/könsidentitet (binära uppdelningar och inneboende orsakssamband) utmanas på olika sätt i de texter där trans* nämns självständigt. Det är dessa varierande diskursiva formationer, där trans* nämns självständigt, som studerats närmare med avseende på vilket diskursivt utrymme (om något) som skapas för icke-binära subjekt. Nedan följer en diskursteoretisk förståelse av de förhållningssätt till icke-binära subjekt som presenterats i avsnitt 5.2.

5.3.1. Explicit namngivning

Detta förhållningssätt kan i stort förstås som en *dekonstruktion* både med avseende den betydelsefixering som följer av tvåkönsnormen (könsidentitet framställs som något signifikant istället för något tomt samt med en möjlig förståelse utanför binära uppdelningar) och med avseende på de diskursiva formationer som konstituerar trans* i binära termer. Den explicita interpellation/namngivning som sker inkorporeras i analysen till olika grad vilket bedöms utifrån graden av diskussion av handlingsutrymme. Genom att betrakta hur texterna diskuterar handlingsutrymme (eller inte) kan vi se om icke-binära subjekt framstår som relevanta identitetsmöjligheter eller inte, det vill säga vilka verklighetsuppfattningar som impliceras (längs vilka snitt delas det sociala upp).

De fall där den explicita namngivningen *informerar* analysen, det vill säga där en diskussion om handlingsutrymme förs (t.ex. Krieg 2013), kan tolkas som den mest utpräglade dekonstruktionen med avseende på diskursiva formationer som konstituerar trans* i binära termer. Dessa texter visar, i min mening, tydligare än några andra att betydelsefixeringen i binära diskursiva formationer av trans* är kontingent och de kommer med explicita ”förslag” på hur betydelsefixeringen skulle kunna ske på ett annat sätt. I dessa texter är *inneslutningen* av icke-binära subjekt grundläggande för analysen och därmed förordas en verklighetsuppfattning där icke-binära subjekt framstår som en relevant identitetsmöjlighet.

De fall där *försök* till att låta den explicita namngivningen informera analysen antingen ”misslyckas” (t.ex. Riggs & Due 2013) eller inte alls utförs (t.ex. Gustavson & Schmitt 2011), kan tolkas som en (pseudo)dekonstruktion som inte i lika hög grad lyckas avslöja den binära betydelsefixeringen kontingens. I dessa fall är den inkludering som sker av icke-binära subjekt formulerad på ett sådant sätt att subjektspositionen inte förknippas med något handlingsutrymme. Den avsaknad av diskussion om handlingsutrymme som identifierats i dessa texter kan tolkas som att icke-binära subjekt framstår som en mindre relevant identitetsmöjlighet än de andra subjektspositioner/identiteter som figurerar i texterna. Exempelvis, i Riggs & Due (2013) så diskuteras handlingsutrymme nästan uteslutande utifrån binära subjekt, trots en explicit namngivning av icke-binära subjekt..

Då den större delen av texterna (fem av sju) under detta huvudförhållningssätt (explicit namngivning) faller in under operationssättet att *inte* diskutera handlingsutrymme för icke-binära kan det möjligen tolkas som ett försök att uppnå en ny sorts entydighet där icke-binära subjekt figurerar med en nästintill tom interpellation. Detta skulle kunna avse en ny form av brasklappskultur (liknande den för trans* i allmänhet som beskrivits utifrån diskussionen om lista-texter i avsnitt 5.1) där icke-binära subjekt namnges explicit i en lista men varken nämns självständigt eller är fokus för texten.

5.3.2. Implicita öppningar

I detta förhållningssätt sker ingen explicit namngivning av icke-binära subjekt, men de implicita öppningarna för etablering av en subjeksposition gör att detta förhållningssätt kan förstås som en *dekonstruktion* på samma premisser som för explicit namngivning. På grund av att icke-binära subjekt inte namnges explicit är det emellertid är det inte lika rättframt att tolka denna huvudkategori som ett försök att uppnå en ny sorts entydighet som inkluderar en subjeksposition för icke-binära även om möjligheten för en sådan etablering inte utestängs (som i nästa huvudkategori). Det är just *möjligheten att etablera en subjeksposition*, och de konsekvenser detta får för vilka subjekspositioner/identiteter som framstår som relevanta identitetsmöjligheter och vilka som ignoreras (vilka snitt det sociala delas in i), som skiljer sig åt mellan de tre tendenserna som identifierats under denna huvudkategori.

Den första tendensen, *att problematisera binära föreställningar och låta detta informera analysen*, kan tolkas (se avsnitt 5.2.2) som en implicit etablering av en subjeksposition vars legitimitet förstärks i och med att en diskussion om handlingsutrymme återfinns. Det handlar därmed om en dekonstruktion med avseende på diskursiva formationer som framställer trans* i binära termer genom att synliggöra kontingensen i sådana formationer. Däremot gör avsaknaden av en explicit namngivning att icke-binära subjekt *i sig* framstår som mindre relevanta än de (binära) subjekt som blir explicit namngivna i texterna. Exempelvis, namnges transsexuella explicit i Repka & Repka (2013), medan en subjeksposition för icke-binära etableras implicit genom benämningar som ”some trans people” och ”this category of trans people” (s. 112).

Den andra tendensen, *när binära föreställningar initialt problematiseras, men det sedan inte informerar den följande analysen*, kan också tolkas (se avsnitt 5.2.2) som en implicit etablering av en subjeksposition. Legitimiteten för denna subjeksposition är dock svagare än i den första tendensen då ingen diskussion om handlingsutrymme förkommer. I detta fall är dekonstruktionen med avseende på de diskursiva formationer som konstituerar trans* i binära termer endast partial då kontingensen av de binära föreställningarna inte synliggörs (eftersom problematiseringen av desamma inte informerar analysen). Observera, exempelvis, att begreppet könsöverskridande beteende (KÖB) som används i Traczyk, Wurm & Ahonen (2013) inkluderar möjligheten för icke-binaritet, men samtidigt håller fast

vid en presentation av det binära som stabilt och vanligt, och det icke-binära som instabilt och ovanligt. Konstitutionen av gruppen ”personer med KÖB” görs därmed genom att framhäva vissa identitetsmöjligheter som relevanta medan andra ignoreras. Denna tendens är besläktad med det som benämns som en tom interpellation/namngivning, och får samma konsekvenser för hur det sociala delas in: icke-binära subjekt framstår som icke-relevanta

Den tredje tendensen, *att anspela på icke-binära subjekt som en intressant tanke-lek*, tolkar jag (se avsnitt 5.2.2) som att möjligheten att etablera en subjektsposition för icke-binära *inte* kan aktualiseras. Det diskursiva utrymmet som skapas i denna tendens är villkorat på någon form av subversivitet hos icke-binariteten som används i syfte att dekonstruera/analysera något annat än trans*. Denna tendens kan därmed inte i första hand tolkas som en dekonstruktion med avseende på diskursiva formationer som framställer trans* i binära termer. Sker en sådan dekonstruktion så är det i andra hand och villkorat av att den första dekonstruktionen är något som texten eftersträvar. Detta är ett tydligt exempel på ett snitt av det sociala där icke-binära subjekt *i sig* ignoreras och därmed framställs som icke-relevanta.

5.3.3. Aktiv uteslutning

Detta förhållningssätt i stort kan tolkas som en *hegemonisk intervention* som försöker återupprätta entydigheten hos diskursiva formationer av trans* där icke-binära subjekt utesluts. Både *omdefiniering* och *osynliggörande*, är goda exempel på hegemoniska interventioner då de med *kraft* återställer entydigheten genom undertryckandet av *faktiskt existerande möjligheter* av betydelse (Winther Jørgensen & Phillips 2000, 55). Exempelvis är Söderströms (2015) artikulation gällande temanumret om trans* och hälsa ett undertryckande av faktiskt existerande möjligheter; alla texter i numret har i denna uppsats bedömts antingen explicit namnge eller ha implicita öppningar för icke-binära subjekt. Det exempel av osynliggörande som lyfts från Sorainen (2014) kan också förstås som ett undertryckande av faktiskt existerande möjligheter; informanterna uttrycker med egna ord en förståelse av sina kön/könsidentiteter som liggandes utanför binära ramar. I detta förhållningssätt förpassas icke-binära subjekt till det diskursiva fältet av de diskursiva formationer av trans* och/eller kön/könsidentitet respektive text förespråkar. Med andra ord, icke-binära subjekt utesluts för att entydighet ska kunna (åter)upprättas. Konsekvensen blir att det sociala med avseende på trans* och kön/könsidentitet delas in i relevanta binära subjekt och icke-existerande, och därmed icke-relevanta, icke-binära subjekt.

5.3.4. Total uteslutning

Detta förhållningssätt kan ses som uttryck för en typ av *hegemoni* för diskursiva formationer med avseende på kön/könsidentitet präglade av binära föreställningar. I de uttryck där uteslutningen av icke-binära subjekt är total betraktas framställningen av trans* i allmänhet (så som det förekommer i

texterna). De fyra tendenser som identifierats kan tolkas på följande sätt (med avseende på om utestängningen av icke-binära subjekt är *nödvändig* för tendensens inre logik):

- 1) *Voyeurism*: i denna tendens är utestängningen av icke-binära subjekt inte nödvändig, men möjligheten för en etablering av en subjektspostion för dessa subjekt är mycket begränsad då trans* i allmänhet framställs på gränsen till begriplighet. Det sociala delas här in i begripliga cispersoner och obegripliga transpersoner.
- 2) *Påpekande om att trans* saknas*: i denna tendens är utestängningen av icke-binära subjekt inte nödvändig och en etablering av en subjektspostion är möjlig. Möjligheten är dock begränsad då detta förhållningssätt, trots explicit påpekande om avsaknad, ändå utesluter teoretisering av trans* och trans* därmed framstår som icke-relevant i jämförelse med det som faktiskt analyseras.
- 3) *Bevismaterial*: i denna tendens är utestängningen av icke-binära ofta nödvändig för att trans* ska kunna fungera som är tänkt i "beviset". Möjligheten för etablering av en subjektspostion för icke-binära blir därmed mycket begränsad, om inte icke-binära subjekt *i sig* kan fungera i stärkande syftet i beviset. Det sociala kan ses som indelat in i de subjekt bevisar saker och de som blir använda som bevismaterial.
- 4) *Osynliggörande*: i denna tendens utestängs icke-binära subjekt till följd av att trans* i allmänhet osynliggörs/utestängs. Detta förhållningssätt kan tolkas som en hegemonisk intervention att (åter)upprätta entydighet i enlighet med tvåkönsnormen. Det sociala delas här in i begripliga cispersoner och obegripliga transpersoner.

Sammantaget kan de olika identifierade förhållningssätten (explicit namngivning, implicita öppningar samt (aktiv och total) uteslutning), utifrån ett diskursteoretiskt perspektiv, förstås som att trans* i allmänhet, och icke-binära subjekt i synnerhet är *det politiska i lambda nordica*. Det råder exempelvis oenighet om innehållet i begrepp som "transperson", gällande huruvida icke-binaritet inkluderas eller utesluts. Denna *antagonism* blir tydlig utifrån denna uppsats syfte då icke-binära subjekt positioneras som både "insiders" och "outsider" beroende på vilket förhållningssätt som avses. I en tidskrift som *lambda nordica* vars premiss är dekonstruktion av meningsskapande praktiker gällande kön/könsidentitet är det svårt att tala om någon form av övergripande hegemoni. Dock finns det, som vi har sett, tendenser mot hegemoni/entydighet i vissa av förhållningssättens inställning till icke-binära subjekt (i de flesta fall innebär det en uteslutning). Min uppsats är därmed en dekonstruktion med avseende på dessa tendenser som försöker fastställa hegemoni/entydighet genom att utesluta icke-binära subjekt.

6. Avslutande diskussion

6.1. Sammanfattning och slutsatser

I denna uppsats är syftet att undersöka hur texterna i *lambda nordica* förhåller sig till trans* i allmänhet, och icke-binära subjekt i synnerhet. Undersökningen utförs med hjälp av en metod i tre steg och i detta avsnitt sammanfattas det mest centrala slutsatserna.

När det kommer till talet om trans* i allmänhet går det, över hela tidsintervallet 1989-2016, att se en ökning i andelen texter per år som har trans* som sitt huvudsakliga fokus. Från år 2008, då undertiteln till tidskriften ändrades och ordet ”trans” lades till, går det att se en ökning i andelen texter per år där trans* nämns självständigt, samt en avtagande trend i andelen texter per år där trans* endast nämns i en lista. Slutsatsen av detta är att trans* i allmänhet har fått ett ökat utrymme/synlighet i *lambda nordica*, speciellt sedan år 2008.

I denna uppsats är det huvudsakliga intresset inriktat på vilket diskursivt utrymme som skapas för icke-binära subjekt i *lambda nordica* när trans* berörs. Den kvalitativa innehållsanalysen av texter i tidsintervallet 2008-2016 som nämner trans* självständigt resulterade i tre huvudkategorier av förhållningssätt till icke-binära subjekt: *explicit namngivning*, *implicita öppningar* och *uteslutning*. Utifrån dessa huvudkategorier går det att se en ökande trend för de två första förhållningssätten, samt en avtagande tendens med avseende på det tredje. I urvalet av 65 texter bedömdes 43 texter som tillhörande huvudkategorin uteslutning. Av de 22 texterna som bedömdes tillhörande de två andra huvudkategorierna dras slutsatsen att en subjektspostion för icke-binära etableras, implicit eller explicit, i nästan alla fall(utom för tendensen ”tanke-lek” under huvudkategorin implicita öppningar). Dessa 22 texter utgör ungefär 10 % av det totala antalet texter i tidsintervallet 2008-2016. Vidare informeras analysen av etableringen av en subjektspostion i endast en liten delmängd av dessa 22 texter. Även om synligheten för icke-binära subjekt i viss mån ökat, så är den huvudsakliga slutsatsen att dessa subjekt till största delen är uteslutna i materialet som helhet.

Utifrån den diskursteoretiska analysen av de olika förhållningssätten ser vi att icke-binära subjekt till stor del framstår som en icke-relevant identitetsmöjlighet. Detta beror delvis på att icke-binära subjekt till största delen utesluts, men också på att även när en subjektspostion väl etableras, explicit eller implicit, så informerar detta inte den vidare analysen, vilket noteras i termer av en avsaknad av diskussion om handlingsutrymme. Min slutsats är att förekomsten av faktisk analys av icke-binära subjekt i *lambda nordica* är mycket begränsad.

6.2. Möjliga förbättringar och idéer till framtida forskning

Möjliga förbättringar av studien som genomförts i denna uppsats skulle kunna vara:

- 1) En mer tillförlitlig genomgång av materialet i sin helhet (i Steg 1),
- 2) Att inkludera texter från hela tidsperioden, 1989-2016, i Steg 2 och Steg 3,
- 3) Att använda en fördjupad förståelse av diskursteori,
- 4) Att begagna en förståelse av kön/könsidentitet och trans* där binära och icke-binära subjekt inte positioneras som ömsesidigt uteslutande,
- 5) Att införa en begärsdimension i definitioner och analys.

Mot bakgrund av studien i denna vore det i framtiden intressant att göra en utökad studie där de icke-lingvistiska praktiker som är en del av det akademiska samtalet ingår. En utökad studie skulle även kunna avse en undersökning av det internationella genusvetenskapliga akademiska samtalet, det vill säga med material från en bredare kontext än i denna uppsats. Det skulle även vara intressant att applicera denna studies syfte och frågeställningar på en tidskrift med transteoretiskt fokus. En annan framtida inriktning skulle kunna vara att närmas sig detta material med hjälp av kritisk diskursanalys. Judith Butlers *Gender Trouble* (Butler 1999) återfinns som referens i nästan samtliga texter i urvalet. Utifrån begrepp som intertextualitet skulle det kunna undersökas hur Butlers teorier och uttryck tar form i de olika diskursiva formationerna av trans* som figurerar i *lambda nordica*, och hur detta påverkar det diskursiva utrymme som skapas för icke-binära subjekt.

Slutligen vill jag åter problematisera den uppdelning jag gör, med avseende på subjekt som avviker från tvåkönsnormen, i binära och icke-binära subjekt. Vidare uppdelningar (snitt i det sociala) av redan marginaliserade grupper kan leda till negativa konsekvenser så som splittring och inbördes konflikter. Mitt intresse är inte att positionera icke-binära mot binära subjekt i någon form av dikotomi av progression vs regression. Däremot har vi sett att det diskursiva utrymmet för icke-binära subjekt ibland är villkorat av hur binära subjekt konstitueras. Det är däremot inte *nödvändigt* att diskursivt konstituera binära subjekt så att icke-binära subjekt hamnar i det diskursiva fältet. Min uppsats är i detta avseende en dekonstruktion, inte av de binära subjektens legitimitet, utan av de diskursiva processer som konstituerar dem på detta sätt.

7. Referenser

7.1. Material-texter (som används i analysen)

- Ambjörnsson, F. & Bromseth, J. (2013). Gästredaktörernas inledning. *lambda nordica*, 18(1), s. 11-31
- Chamberland, A. A. (2016). Femininity in Transgender Studies: Reflections from an Interview Study in New York City. *lambda nordica*, 21(1-2), s. 107-133
- Conroy, C. (2012). Freaks and not freaks: Theatre and the making of crip identity. *lambda nordica*, 17(1-2), s. 168-193
- Del Lagrace, V. (2015). Queer (R)aging. *lambda nordica*, 20(4), s. 115-127
- Forsberg, P. (2010). En introduktion till queer teologi. *lambda nordica*, 15(1-2), s. 10-29
- Gindt, D. (2009). Inledning: Reflektioner kring mode, feminism och homosexualitet. *lambda nordica*, 3-14(4), s. 9-23
- Gustavson, M. & Schmitt, I. (2011). Culturally queer, silenced in school?: Children with LGBTQ parents, and the everyday politics of/in community and school. *lambda nordica*, 16(2-3), s. 157-186
- Harrison, K. & Engdahl, U. (2013). Trans Rights as Human Rights: The Implications for Trans Health (Care). *lambda nordica*, 18(3-4), s. 10-28
- Heggestad, E. (2009). Cross-dressing, genustrubbel och queert läckage i några svenska 1920-talsromaner. *lambda nordica*, 14(1), s. 9-23
- Karaminas, V. (2009). The Vampire Dandy: Reconceptualising Masculine Identities in Fashion, Cinema, and Literature. *lambda nordica*, 14(3-4), s. 124-159
- Krieg, J. (2013). A Social Model of Trans and Crip Theory: Narratives and Strategies in the Redefinition of the Pathologized Trans Subject. *lambda nordica*, 18(3-4), s. 33-53
- Kähkönen, L. (2013). Reading the Potential of Jackie Kay's Trumpet for Transgender Ethics. *lambda nordica*, 18(3-4), s. 123-143
- Repka, A. & Repka, A. (2013). The (Im)patients: An Analysis of How Stigma Leaks Through the Layers of Trans Specific Health Care. *lambda nordica*, 18(3-4), s. 100-122
- Riggs, D. W. & Due, C. (2013). Mapping the Health Experiences of Australians Who Were Female Assigned at Birth But Who Now Identify with a Different Gender Identity. *lambda nordica*, 18(3-4), s. 54-76.
- Rydström, J. (2008). Varför behövs transhistoria? *lambda nordica*, 13(1-2), s. 63-77
- Stryker, S. (2013). Trans Health Is Queer (and Queer Health Isn't Normal). *lambda nordica*, 18(3-4), s. 147-165
- Söderström, G. (2015). Ett kvarts sekel med *lambda nordica*: En personlig betraktelse. *lambda nordica*, 20(1), s. 109-128
- Traczyk, M., Wurm, M. & Ahonen, L. (2013). "Det är ju inget vi frågar efter som psykologer": Psykologers upplevelse av klienter med könsöverskridande beteende. *lambda nordica*, 18(3-4), s. 77-99
- Wasshede, C. (2013). Med hat och smuts som vapen: Queeraktivisters självpresentationer på internet. *lambda nordica*, 18(1), s. 35-60

7.2. Övriga referenser

- Alkamil, N. (2009). *Bortom Könet: Om unga transpersoners villkor i skolan ur ett queerteoretiskt perspektiv*. Stockholm: Södertörns högskola/Läraryrket med interkulturell profil. Tillgänglig via: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A308469&dsid=1752> [Hämtad 2016-09-19]
- Ambjörnsson, F. (2006). *Vad är queer*. Stockholm: Natur och Kultur
- Ambjörnsson, F. (2016). *Vad är queer?* Stockholm: Natur & Kultur
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2 uppl.). (B. Nilsson, Övers.) Malmö: Liber
- Butler, J. (1999). *Gender trouble: feminism and the subversion of identity* (Ny uppl.). New York: Routledge

- Constantinides, D. M. (2011). *Intersections of gender and intimacy in the lives of*. Widener University
- Diamond, L. M., & Butterworth, M. (2008). Questioning Gender and Sexual Identity: Dynamic Links Over Time. *Sex Roles*, 59(5-6), s. 365-376
- Edenheim, S. (2005). *Begärets lagar: Moderna statliga utredningar och heteronormativiteten genealogi*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion
- Ekselius, I.-B. (2015-11-25). Tidskriften Lambda Nordica firar 20 år. *NIKK - Nordisk Information för Kunskap om Kön*. Tillgänglig via: <http://www.nikk.no/nyheter/tidskriften-lambda-nordica-firar-20-ar/> [Hämtad 2016-11-24]
- Folkhälsomyndigheten. (2015). *Hälsan och hälsans bestämningfaktorer för transpersoner: en rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige*. Solna: Folkhälsomyndigheten
- Folkhälsomyndigheten. (2016). *Rätten till hälsa: Hur normer och strukturer inverkar på transpersoners upplevelser av sexuell hälsa*. Halmstad: Folkhälsomyndigheten
- Färilin, M. (2014-03-28). Debatten om transpersoners inkludering i feminismen inte ny. *Feministiskt Perspektiv*. Tillgänglig via: <https://feministisktperspektiv.se/2014/03/28/debatten-om-transpersoners-inkludering-i-feminismen-inte-ny/> [Hämtad 2016-12-02]
- Girshick, L. B. (2008). *Transgender Voices: Beyond Women and Men*. Hanover, N.H.: University Press of New England
- Hansbury, G. (2005). The Middle Men: An Introduction to the Transmasculine Identities. *Studies in Gender and Sexuality*, 6(3), s. 241-264
- Harrison, J., Grant, J., & Herman, J. L. (2011). A Gender Not Listed Here: Genderqueers, Gender Rebels, and Otherwise in the National Transgender Discrimination Survey. *LGBTQ Policy Journal at the Harvard Kennedy School*, 2, s. 13-24
- Herdt, G. (Red.). (1994). *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History*. New York: Zone Books
- Holmström, E., & Gunnarsson, T. (2015). *Vem är Hen?: om språk och identitet*. (E. Holmström, Red.) Norrtälje: Norrtälje bibliotek förlag
- Howarth, D. (2007). *Diskurs*. (S.-E. Torhell, Övers.) Malmö: Liber
- Leavy, P. (2007). The Feminist Practice of Content Analysis. Ingår i: S. N. Hesse-Biber, & P. L. Leavy (Red.), *Feminist Research Practice*. Thousand Oaks: SAGE Publications, s. 223-248
- Lebbad, Y. (2015). *Begärets dynamik: Om sexuellt begär och könsidentiteter ur ett transperspektiv*. Stockholm: Stockholms universitet/Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap. Tillgänglig via: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A897942&dswid=-8178> [Hämtad 2016-09-13]
- Lucas, S. (2016). *De osynliga könen : En innehållsanalys av förekomsten av ickebinära kön i biologi- och samhällskunskapsläromedel för grundskolan*. Uppsala: Uppsala universitet/Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier. Tillgänglig via: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A937505&dswid=2538> [Hämtad 2016-09-29]
- Odland, T. (2016). "Vi kan känna oss som män, kvinnor, både och eller varken eller": En undersökning av det diskursiva utrymmet för icke-binära subjekt i *SOU 2014:91*, (opub. B-uppsats). Stockholm: Stockholms universitet/Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap
- Peters, T. (2015). "Jag är både och och ingenting, mitt emellan och runtomkring.": En jämförande studie om binära och ickebinära transpersoners vardagliga erfarenheter. Stockholm: Södertörns högskola/Institutionen för Samhällsvetenskaper. Tillgänglig via: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A902547&dswid=3157> [Hämtad 2016-09-13]
- Pless, A. (2015). *Hitta rätt : En studie om icke-binära transpersoners identitetsskapande genom orden*. Uppsala: Uppsala universitet/Institutionen för kulturanthropologi och etnologi. Tillgänglig via: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A850142&dswid=8204> [Hämtad 2016-09-13]

- Reinedahl, E., & Öckinger, V. (2015). *"Det är inte bara i ditt huvud" : En kvalitativ studie om ickebinära transpersoners upplevelser av sina könsidentiteter*. Uppsala: Uppsala universitet/Sociologiska institutionen. Tillgänglig via: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A936656&dswid=1411> [Hämtad 2016-09-13]
- RFSL Ungdom. (2016-06-23). *Könsutredning steg för steg*. Hämtat från Transformer: <http://www.transformering.se/korrigerig/transvard/konsutredning> [Hämtad 2016-12-30]
- Richards, C., Bouman, W. P., Seal, L., & Barker, M. J. (2016). Non-binary or genderqueer genders. *International Review of Psychiatry*, 28(1), s. 95-102
- Riksdagens motionsarkiv. Tillgängligt via: <http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/?doktyp=mot> [Använt 2016-05-20]
- Salamon, G. (2005). Transmasculinity and Relation: Commentary on Griffin Hansbury's "Middle Men". *Studies in Gender and Sexuality*, 6(3), s. 265–275
- Saltzburg, S., & Davis, T. S. (2010). Co-Authoring Gender-Queer Youth Identities: Discursive Tellings and Retellings. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*, 19(2), s. 87-108
- Sandström, E. (2015). *Flickkoden : och den binära könsnormens destruktivitet*. Stockholm: Konstfack/Institutionen för Design, Konsthantverk och Konst (DKK), Grafisk design & illustration. Tillgänglig via: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A821679&dswid=3714> [Hämtad 2016-09-13]
- Schulz, S. L. (2012). *Gender Identity: Pending? Identity Development and Health Care Experiences of Transmasculine/Genderqueer Identified Individuals*. University of California, Berkeley
- SFS 1972:119. *Lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall*. Stockholm
- Socialstyrelsen. (2015). *God vård av vuxna med könsdysfori : Nationellt kunskapsstöd*. Stockholm: Socialstyrelsen
- SOU 1968:28. *Intersexuellas könstillhörighet: förslag till lag om fastställande av könstillhörighet i vissa fall : betänkande*. Stockholm
- SOU 2014:91. *Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering*. Stockholm: Fritzes
- Statistiska centralbyrån. (2016). *På tal om kvinnor och män: Lathund om jämställdhet*. Örebro: Statistiska centralbyrån, enheten för befolkningsstatistik
- Stryker, S. (2004). Transgender Studies: Queer Theory's Evil Twin. *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 10(2), s. 212-215
- Stryker, S. (2008). *Transgender History*. Berkeley, CA: Seal Press
- Stryker, S., & Aizura, A. Z. (Red.). (2013). *The transgender studies reader 2*. New York: Routledge
- Stryker, S., & Whittle, S. (Red.). (2006). *The Transgender Studies Reader*. London: Routledge
- Ungdomsstyrelsen. (2010). *Hon hen han: en analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen. Tillgänglig via: http://www.mucof.se/sites/default/files/publikationer_uploads/hon-hen-han.pdf [Hämtad 2016-05-09]
- Weedon, C. (1999). *Feminism, Theory and the Politics of Difference*. Oxford: Blackwell
- Winther Jørgensen, M., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur
- Wojahn, D. (2015). *Språkaktivism : Diskussioner om feministiska språkförändringar i Sverige från 1960-talet till 2015*. Uppsala: Uppsala universitet/Institutionen för nordiska språk. Tillgänglig via: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A811915&dswid=-6012> [Hämtad 2016-09-13]

8. Appendix

8.1. Procedur Steg 1

Procedur: Varje pdf-fil öppnas. Titel noteras. Abstrakt och/eller sammanfattning läses. Sökning av dokument enligt nedanstående tabell. Bedömning om texten har trans* som fokus och/eller om trans* nämns självständigt och/eller om trans* nämns i en lista. Om texten bedöms som ett eller flera av fallen så noteras de genererade sökorden.

Sökning	Uppdelning	Genererade sökord
”trans”	trans	trans, trans activist, transfemininitet, trans-identified, , transkropp, transforskning, transphobia/transfobi, trans-politics, transmen, trans(-)women, cis/trans distinctions, trans-feminist, transkvinn(a)(or), transrörelsen, trans characters, trans representation, trans embodiment, transidentitet(er), trans identities, Transmaricabollo, Transfagdyke, , trans activism, trans bodies, transfeminist, trans-queer existence, transfrågor, transmilitansen, transföräldrar, transerfarenheter, trans man, transroman, transmotiv, transkille(n), queertrans, transpolitiska diskussioner, transteori (trans theories), transphobic violence, transgenus, trans femme, Transphobie, transsamhällen, trans-zon
	trans*	trans*, trans* women, trans* femininities, trans* people, trans*barn, trans*föräldrar, trans*pappor, trans*kontext,
	transperson/transgender	transgender, transgender studies/health/rights/community/movements/ethics/forskningen, trans(-)person(er), transgendered, trans(gender) person/people, transgender lives, transgender performativities, transgender-identit(y)(ies), transgenderisms, transkønnet, , transgender elders, transpeople, man-till-kvinna transperson, trans person(s), transgender bodies, transkønnede, FTM-transpersoner, transgendered prostitutes, transgender-folket
	transsexualism	transsexualitet, transsexualism, transseksuelle(s), transsexuell(a), trans-sexual, transsexuality, transsexual, non-transsexual, MTF, FTM, pretranssexuell, transsexuella personer/kvinnor, kvinna-till-man transsexuell, transsexuella termer, Transsexuella upplevelser,
	transvestism	transvestite, t-ordet, transvestism, transvestit(er)(erna), transvestitromanen, transvestitiska kvinnan, transvestitter, transvestisme, transvestitisk position
”drag”		drag, drag(-)queen, drag(-)king, drag culture,
”bin”		binär, binaritet, binary, non-binary, non-binary intersex person, binarism of gender, icke-binära positioner, binary notions of gender
”gender”		intergender, gender transgression, gender transgressive characters, gender variant, non-gender conforming people, gender fluidity, gender binarism, gender outlaws, genderqueer, cis(-)gender(d), gender dysphoria, gender-ambiguous, gender queers, gender minorities,

		gender orientation, gendeerqueer, gender bending, gender ambiguity, nonconformative gender expression
”inter”		intergender, intersex, intersexuella
”køn”, ”køn”, ”kjønn”		tredje kön (third sex), könlös, ambivalent könsuttryck, binär könsmodell, könsambiguitet, ickenormativt kön, könsöverskridare, könslig ambiguitet, könkorrigering operationer, tvåkönat perspektiv, flerkönade personer, könlöst subjekt, könsbytare, icke-könsnormativa människor, personer med könsöverskridande uttryck eller identiteter, könsambivalens, könsmissigt tvetydiga, flytande könsidentiteter, könets binära uppbyggnad, oklar könstillhörighet, könsöverskridande gestalt, hermafroditisk könskategori
”genus”		Bisexuellt genus, alternativa genusuttryck
Andra ord:		hermafrodit, hermafrodit, cross-dressing, cross-dresser, two-spirit, two-spirit people, berach(roll), mahu, hirja

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se

Stockholms
universitet